

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
05 Соціальні та поведінкові науки
051 «Економіка»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему **«ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У РИНОК ПРАЦІ ЄС**
В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ»

здобувача Стародуб Тетяни Олександрівни

(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доцент
кафедри міжнародної економіки Ольшевська І.П.

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ.....	6
1.1. Сучасна парадигма інтеграції мігрантів в ЄС	6
1.2. Чинники інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС	19
1.3. Трансформація європейської міграційної політики в умовах міграційної кризи	26
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У РИНОК ПРАЦІ ЄС	35
2.1. Динаміка міграційних потоків з України до країн ЄС	35
2.2. Характеристика сучасного стану інтеграції українських мігрантів у європейський ринок праці	43
2.3. Вплив міграції на економіки європейських країн в умовах міграційної кризи	49
2.4. Шляхи вдосконалення процесу інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в контексті міграційної кризи.....	56
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність теми. Російсько-українська війна, яка у лютому 2022 року стала повномасштабною, спричинила безпрецедентне за масштабами та швидкістю вимушене переміщення населення, одне з найбільших за останні десятиріччя. Ця війна глибоко вплинула на соціально-економічну структуру України, сусідніх країн та ширшого європейського регіону. Серед її численних наслідків особливо виділяється трансформація ринків праці. Актуальність даної проблеми зумовлена фундаментальною роллю ринків праці в економічному здоров'ї та соціальній стабільності націй. Вони визначають рівень зайнятості, структуру заробітної плати та загальну економічну продуктивність. В контексті масштабної міграції ринки праці стають ареною, де розгортаються економічні наслідки переміщення, впливаючи як на переміщене населення, такі на приймаючі країни. Країни, що приймають українських біженців, відчувають раптовий приплив робітників, створюючи як можливості, так і виклики на своїх ринках праці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Поняття міграції та питання захисту прав мігрантів в своїх роботах досліджували як зарубіжні (У.Брандл, П.Волегем, Н.Пак, Т.Саррацин, Ч.Тейлор, М.Уолцер, О.Ференц), так і вітчизняні вчені (Д.Дрбохлава, В.Костенко, А.Кудряченко, О.Малиновська, В.Ніколаєвський, Є.Пашкевич, Н.Прохоренко, Ю.Римаренко, М.Сокол, В.Уркевич, В.Філіппова, І.Лопушинський, Р.Плющ, М.Яворський, М.Ярошевич, та інші). Але, незважаючи на значну кількість досліджень, невирішеними питання щодо ефективних механізмів інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах сучасної міграційної кризи. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються аспекти адаптації мігрантів до європейського ринку праці.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних основ функціонування ринку праці ЄС в умовах міграційної кризи, аналіз сучасної парадигми інтеграції мігрантів, зокрема українських, а також оцінка впливу їхньої інтеграції на економіки європейських країн.

Реалізація поставленої мети зумовила потребу у розв'язанні таких завдань дослідження:

- розглянути сучасну парадигму інтеграції мігрантів у ЄС та її ключові особливості;
- дослідити основні чинники, що впливають на інтеграцію українських мігрантів у ринок праці ЄС;
- проаналізувати трансформацію європейської міграційної політики в умовах міграційної кризи;
- оцінити динаміку міграційних потоків з України до країн ЄС;
- охарактеризувати сучасний стан інтеграції українських мігрантів у європейський ринок праці;
- визначити вплив міграційних процесів на економіки країн ЄС в умовах міграційної кризи;
- запропонувати шляхи вдосконалення процесу інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС.

Об'єктом дослідження є процес інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах міграційної кризи.

Предметом дослідження є чинники, тенденції та наслідки інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС, а також механізми вдосконалення європейської міграційної політики в контексті сучасних викликів.

Для вирішення завдань, поставлених у науковій роботі, використовувалися такі *методи дослідження*: аналіз та синтез – для вивчення теоретичних основ інтеграції мігрантів у ринок праці ЄС та узагальнення основних підходів до вирішення проблеми (у підрозділах 1.1 та 1.2); порівняльний метод – для дослідження особливостей міграційної політики різних країн ЄС та оцінки її ефективності щодо українських мігрантів (у підрозділі 1.3); статистичний метод – для аналізу динаміки міграційних потоків, рівня зайнятості українських мігрантів та впливу їхньої інтеграції на економіки країн ЄС (у підрозділі 2.1); метод системного підходу – для розгляду процесу інтеграції українських мігрантів як комплексного явища, що охоплює економічні, соціальні та правові аспекти (у

підрозділі 2.2); метод експертного оцінювання – для визначення ефективності чинних механізмів інтеграції мігрантів у ринок праці ЄС та пропонування шляхів їх удосконалення (у підрозділі 2.3); прогностичний метод – для оцінки подальших перспектив інтеграції українських мігрантів у європейський ринок праці в умовах міграційної кризи (у підрозділах 2.3 та 2.4).

Теоретична та методична значущість отриманих результатів полягає в можливості їх застосування для аналізу інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах міграційної кризи та дослідження подібних міграційних процесів в інших країнах та регіонах. Запропоновані теоретичні підходи та методичні засади можуть бути використані для подальших наукових досліджень у сфері міжнародної міграції, ринку праці та соціальної політики.

Практична значущість дослідження полягає у визначенні шляхів вдосконалення процесу інтеграції українських мігрантів у європейський ринок праці, що може бути корисним при розробці програм підтримки мігрантів та покращенню умов їхньої зайнятості.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти Європейського Союзу та окремих країн-членів, аналітичні звіти Європейської комісії, Міжнародної організації з міграції, Організації економічного співробітництва та розвитку, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, що присвячені питанням міграційної політики, інтеграції мігрантів у ринок праці та соціально-економічного впливу міграційних процесів. Додатково використано статистичні дані Євростату, Світового банку, Міністерства економіки України, міжнародних аналітичних центрів та неурядових організацій, які займаються дослідженням міграційних процесів.

Структура роботи. У відповідності з метою, завданнями та логікою дослідження робота складається із вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатку. Загальний обсяг роботи – 66 сторінок комп'ютерного тексту, в тому числі 5 таблиць, 13 рисунків, 67 джерел використаної літератури, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

1.1. Сучасна парадигма інтеграції мігрантів в ЄС

Склад населення переважної більшості країн світу стрімко урізноманітнюється за рахунок наростання обсягів міграційного руху, тому інтеграція мігрантів у суспільство, яке приймає їх, набуває більшого значення. Адже використання інтелектуального та трудового потенціалу варто використовувати в інтересах розвитку країни, що приймає, а також не менш важлими є забезпечення сталої безконфліктності стосунків у суспільстві.

Інтеграція є структурною особливістю ЄС і є важливою як для іммігрантів, так і для економіки союзу в цілому. Зокрема глобальні проблеми такі як, старіння населення та зростання кількості людей пенсійного віку, а також недостатній низький рівень наповнення працівниками певних сфер, низька кваліфікованість кадрів, зростання частки безробітності та інше створюють суттєві проблеми для соціальної політики та економіки ЄС [1]. Тому країни Західної Європи повинні стимулювати імміграційної політику та залучати трудових мігрантів, адже їх внесок зазвичай сприяє економічному зростанню країн, що приймають [2].

Міграційна політика наразі є одним з важливих напрямів політики як країн-членів ЄС, так і Союзу в цілому. На думку Дж. Ланзері, у 2010-х роках міграція стає головною рушійною силою зростання населення ЄС [3]. Питання міграції актуалізувалось на тлі міграційних криз 2015, 2020 та 2022–2024 років.

Міграція населення – вимушене переміщення людей, пов'язане зі зміною постійного місця проживання та зумовлене різними причинами. Це є однією з глобальних проблем, і на сьогоднішній день розглядається не тільки як звичайне механічне переміщення людей із одного регіону в інший, а як складний загальний процес, котрий на пряму впливає на соціально-економічну, політичну та культурну сфери життя суспільства [4].

Міграційну кризу можна назвати гуманітарна катастрофа, яка викликана масовим напливом мігрантів у Європу з метою перебування в безпечних місцях [5]. У випадку, якщо населення стикається з стражданнями і призводить до серйозних порушень прав людини, проблематики голоду, захворювань, низького рівня соціального життя та інших умов, - міграційна криза розглядається як гуманітарна катастрофа. Мігрантом можна вважати особу, котра проживає в чужій країні більше одного року, у незалежності від причин міграції (добровільних чи недобровільних) та її методів (легальних чи нелегальних) [4].

Головні причини міграцій в Європу розділяють за певними напрямками:

- соціально-економічні: пов'язані з пошуком громадян більш гідного життя в Європі, покращення своїх умов на ринку праці, поліпшення соціально-економічних стандартів життя;
- політичні: міграція відбувається для безпеки та уникнення військових конфліктів, політичних переслідувань, репресій;
- національно-релігійні: особи мігрують щоб уникнути дискримінації через релігійні чи етнічні ознаки;
- природні та екологічні: пов'язані з природними катаклізмами та з несприятливими для життя змінами клімату [6].

В 2015 році в Європі сталася одна з найбільших міграційних криз. Через загострення бойових дій у Сирії, до південного та східного кордонів ЄС ринув потік мігрантів з Близького Сходу, Північної Африки та Південної Азії. За експертними оцінками, всього протягом одного року, до Європи ринуло 1,8 млн мігрантів [5]. На жаль, значна кількість мігрантів намагалися дістатися Європи морем, – в результаті чого майже 3 тисячі людей потонули та загинули. Криза посилювалась також тим, що держави ЄС тривалий час не могли дійти єдиного підходу до розв'язання проблеми. У результаті було прийнято рішення щодо відновлення контролю на внутрішніх кордонах ЄС. А також, навіть за межами Євросоюзу, були створені табори для біженців. За цієї умови, багато мігрантів отримали прихисток, перебували у безпечній зоні та залишились на постійне місце проживання у країнах

ЄС, проте багато мігрантів були також депортовані до Туреччини без можливості подальшого в'їзду до країн ЄС [7].

Наступна криза сталась у 2018 році на кордоні США та Мексики. Тисячі нелегальних мігрантів з Гватемали, Гондурасу, Сальвадору та Мексики ринули до американського кордону. Дональд Трамп, тодішній президент США, направив тисячі військових до кордону, погрожуючи остаточно закрити кордон з Мексикою. Тоді Трамп видав указ, заборонивши надавати притулок біженцям, які прибули до країни в обхід процедури, проте даний указ Верховний суд США не підтримав [7].

У 2019-2020 роках значний наплив мігрантів із Близького Сходу стався на кордоні Туреччини із Євросоюзом. Міграційна криза виникла внаслідок загострення ситуації в Сирії. У 2019 році президент Туреччини Ердоган був готовий відкрити кордони для 3 млн сирійців, якщо Європа визнає «вторгненням» операцію в Сирії. У 2021 році Ердоган відкрив кордон з Грецією для біженців після того, теракту у Сирії, де внаслідок авіаударів загинули тисячі мирних жителів. Він звинуватив Європейський Союз у тому, що той не допоміг сирійським біженцям переселитися до більш безпечних регіонів [7].

У 2021 році тисячі мігрантів з Африки та країн Близького Сходу застрягли на кілька місяців на кордоні Білорусі з європейськими країнами. У листопаді криза погіршилась: групи мігрантів все ж таки вирішили прорвати кордон, тоді Польща та Литва відреагували оголошенням надзвичайної ситуації. Європа звинувачує у цій кризі Олександра Лукашенка, його режим (за вказівками Кремля) сприяв збільшенню потоку мігрантів, а також загострював ситуацію на кордоні [7].

Варто зауважити, що 2021 рік став одним із найскладніших років для міграційної політики ЄС. Тоді, пандемія COVID-19 спровокувала найгіршу глобальну кризу з часів Другої світової війни. Це спричинило зриви у соціальних, економічних та політичних суспільствах по всьому світі. Міграція теж не стала винятком, оскільки, запроваджений карантин перекрив шляхи пересування мігрантів, котрі застрягли на кордонах або в інших країнах [8]. Коли світ почав оговтуватись від карантину, це сприяло зростанню офіційної та неформальної міграції до ЄС, створивши більше додаткових можливостей для новоприбулих

мігрантів, ніж для постійної робочої сили. Ця тенденція притаманна для країн з низьким і середнім рівнем доходів, де посилювався еміграційний тиск, та для країн з високим рівнем доходу, де спостерігалось значне зростання попиту на імміграцію [9].

Міграційна криза, яка розпочалась у 2022 році та триває досі, пов'язана з вимушеною міграцією українців через військову агресію росії. Серед українських мігрантів переважають жінки працездатного віку та діти, які є носіями європейського типу культури, в той час, як зазвичай, іммігрують до Європи представники інших типів культур, віросповідань та рас [2].

Основними небезпеками, пов'язаними з імміграцією значної кількості людей, на думку Костенко В., є:

- збільшення бюджетних витрат на їх утримання, що часто викликає невдоволення платників податків в країні перебування;
- високий рівень безробіття серед мігрантів та, як наслідок, підвищення злочинності;
- збільшення чисельності мусульман, цінності яких відрізняються від європейських, котрі створюють закриті соціальні групи всередині країн, розвиваючи ісламську екстремістську ідеологію, що супроводжує збільшенню сутичок між мусульманами та місцевими, поширення націоналістичних рухів та партій в Європі [2].

Значний потік мігрантів вимагає не тільки раціональне розміщення та надання мінімальних соціальних гарантій, а й правильну інтеграції біженців до європейського суспільства та врегулювання відносин між ними та громадянам ЄС. Тому дана проблема інтеграції вимагає посилення і удосконалення політики ЄС, з метою максимально раціонального використання потенціалу мігрантів в країнах Союзу. Тому міграційна політика ЄС стала предметом спільних зусиль в Європі.

Створення шістьма західноєвропейськими країнами Спільного ринку дало поштовх до забезпечення вільного руху робочої сили, що сприяло б економічному розвитку країн. У 1952 році Паризька угода про створення Європейського Співтовариства вугілля та сталі, а також два Римські договори щодо утворення

Європейського співтовариства з атомної енергії та Європейського економічного співтовариства (1957), зафіксували гарантії свободи пересування працівників. Однак створені норми запрацювали лише у 60-их роках. У Приписі Ради Європейських Співтовариств від 15 жовтня 1968 зазначалося, що «мобільність робочої сили в рамках Співдружності має гарантувати робітнику покращення умови праці та способу життя, надавати можливість одночасно соціально розвиватись, і сприяти забезпеченню потреб економіки держав-членів» [10, с. 10].

У перші роки європейської інтеграції міграційним питанням приділялася недостатня увага. У 1980-ті роки ці проблеми вирішувалися зазвичай шляхом неформальних міжурядових відносин, тому задля покращення внутрішньоєвропейської мобільності, прийняли декілька директив та рекомендацій щодо прав працівників-мігрантів, які були громадянами країн ЄС. У 1976 р. було затверджено Програму дій щодо працюючих мігрантів та їх сімей, де дискримінація у працевлаштуванні, умовах чи оплаті праці на підставі громадянства заборонені. Згодом було прийнято інші директиви та рекомендації стосовно прав працівників-мігрантів з країн ЄС. Громадянам країн-членів дозволялось самостійно й вільно обирати місце проживання та працевлаштування в рамках кордонів Співтовариства [10, с. 10].

Більш формальних форм міграційні питання набули у 90-их роках. Після прийняття Єдиного Європейського Акту у 1986 роках, який вніс зміни до Римських угод, вільне пересування було дозволено не лише економічно-активним особам, але й тим, що змогли підтвердити свою економічну спроможність, й отримали дозвіл від місцевої влади [11]. Для спрощення пересування населення, було прийнято рішення про взаємне визнання дипломів і кваліфікації, запровадили спільне законодавство, для забезпечення студентам і пенсіонерам доступ до рівних соціальних пільг і послуг на території всіх країн Співтовариства. Завдяки цьому іммігрантам з країн ЄС надано право на працевлаштування в держустановах (раніше ці позиції могли займати лише громадяни відповідних країн). Також почали узгоджувати можливості щодо міграції громадян третіх країн, які постійно проживали на території країн ЄС, також право вільного пересування набули

іноземці, які були членами сімей громадян країн ЄС. Однак більша частина мігрантів третіх країн все ще залежали від національного законодавства, а не спільного [10, с. 10].

У 1992 році новим кроком у регулюванні міграційних процесів стало підписання Договору про створення Європейського Союзу (Маастрихтської угоди), де було затверджено, що будь-який громадянин країни-члена є громадянином Союзу, тобто, має право вільно пересуватися і обирати місце для постійного проживання по всьому ЄС. За даною угодою, політика у сфері притулку, правила перетину зовнішніх кордонів, умови в'їзду, проживання, об'єднання сімей, працевлаштування іноземців мають вирішуватися на міжурядовій основі [10, с. 11]. Також Маастрихтська угода передбачає дозвіл застосовувати урядам заходи, які вони вважають необхідними, для контролю над імміграцією, запобігання злочинності і контрабанді [12, с. 313].

Проте основні інституції Європейського Союзу мали мало повноважень у цій сфері, оскільки рішення приймалися здебільшого у формі необов'язкових рекомендацій, лише за умови повної одностайності. Однак, підписання Маастрихтської угоди все ж дозволило членам ЄС узгоджувати важливі питання, які потім було включено в спільне законодавство [10, с. 11].

Важливим кроком у створенні єдиного європейського міграційного простору стали Шенгенські домовленості (1995 рік). З метою запобігання небажаним наслідкам відміни прикордонного контролю, було підписано Конвенцію, яка передбачала заходи з боротьби з неконтрольованою міграцією, торгівлею зброєю та наркотиками, контрабандою [10, с. 12].

Водночас були розроблені механізми гарантій забезпечення прозорості, об'єктивності і справедливості надання статусу біженця. До прикладу, Резолюція Ради ЄС 1995 р. про мінімальні гарантії процедур надання притулку, забезпечила можливості оскарження відмови у наданні статусу біженця (при поданні апеляції призупинявся й наказу про депортацію).

Після 1999 року почала розроблятися єдина міграційна політика ЄС [13, с. 138]. До прикладу на саміті в м.Трампері (Франція) було закладено основу Зони

свободи, безпеки та правосуддя (AFSJ), а країн-членів ЄС закликали більш активно співпрацювати у вирішенні питання інтеграції мігрантів та створення єдиної політики на рівні ЄС. Розроблений п'ятирічний план «У напрямку союзу свободи, безпеки і справедливості: наріжні камені Тампере» став основою для розвитку політики інтеграції мігрантів [14].

У 2000-х роках почали закладатись правові основи, наприклад, у 2004 році Європейська рада затвердила «Спільні базові принципи політики інтеграції іммігрантів» [15], які визначають, інтеграцію як двосторонній процес погодження між іммігрантами та мешканцями країн-членів; працевлаштування є умовою інтеграції для іммігрантів у суспільстві для змоги зробити свій економічний внесок; необхідність вивчення мови і культури для інтеграції іммігрантів; надання умов для освоєння мови є важливим для успішної інтеграції; освіта є важливою умовою; включення питань інтеграції є важливою складовою для формування політики на різних галузях [15, с. 15]. У 2005 році був представлений «Спільний порядок денний з інтеграції», для підтвердження вищевказаних принципів, та був направлений на вдосконалення процесів інтеграції [16].

Організацією Об'єднаних Націй (ООН), у рамках двох Діалогів на високому рівні з питання міжнародної міграції та розвитку, було запроваджено основу для міжнародного співробітництва з питань міграції [17].

У 2008 році Європейський Союз створив Європейську мережу з питань міграції (European Network on Migration, EMN) [18], яка необхідна для надання інформації про міграцію та притулок для підтримки розробки політики в ЄС, а також інформує широку громадськість про міграцію та притулок. Регламент (ЄС) № 516/2014 передбачав фінансування мережі через Фонд притулку, міграції та інтеграції (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF) [19].

У 2011 році Єврокомісія почала покращувати заходи щодо інтеграції мігрантів, які не є громадянами Європейського Союзу. Так, у Комунікації Єврокомісії «Європейський порядок денний щодо інтеграції громадян третіх країн» [20] визначено важливість використання належним чином потенціалу

міграції, шляхом використання загальних індикаторів з моніторингу інтеграції в звітах та створення кадастрових заходів для країн ЄС.

У 2013 році Генеральна Асамблея ООН провела другий Діалог високого рівня з питань міжнародної міграції та прав людини [21]. Це дало поштовх для проведення Саміту ООН з питань біженців та мігрантів у 2016 році [22], на якому було прийнято одностайно історичну Нью-Йоркську декларацію, яка включає певні зобов'язання для покращення становища мігрантів а також низку компонентів, необхідних для досягнення Глобального договору про біженців [23], що важливий для поділу відповідальності, та визначає необхідність міжнародного співробітництва для вирішення проблем біженців. Цей Договір дає план, який має задекларовані гарантії, щодо необхідного надання підтримки біженцям приймаючої країни. Головними цілями є: зниження тиску на приймаючі країни; підвищення самозабезпеченості біженців; розширення доступу до сторонніх рішень; дотримання умов у країнах походження для безпечного та гідного повернення в майбутньому.

Глобальний договір про безпечну, впорядковану та легальну міграцію (A/RES/73/195) [24] було прийнято наступним, й став першою міждержавною угодою, підготовленою ООН, що стосується всіх аспектів міжнародної міграції. Це договір ґрунтується на міжнародному праві в галузі прав людини та вимагає від держав дотримання, захисту та здійснення всіх прав мігрантів з точки зору прав людини. Глобальний договір визначає 23 цілі для дій держав, що підкріплено конкретними зобов'язаннями, спрямованими на усунення труднощів, які пов'язані з процесами сучасної міграції [9].

2017-го року Європейська Комісія та європейські соціальні та економічні партнери підписали Європейське партнерство для інтеграції для вдосконалення процесу інтеграції біженців на ринку праці. 2018 року було створено Європейську систему авторизації і інформації про подорожі (ETIAS), яка спрямована на посилення прикордонного контролю країн ЄС, запобіганню незаконній міграції, спрощення процедур подання заявок до Шенгенської зони, скороченню злочинності і тероризму тощо [2].

Варто зауважити, що від прийнятих інтеграційних заходів залежить і сам результат імміграції, яка може як і підвищувати економічне зростання приймаючої країни, так і шкодити їй, від порушення гомогенності суспільства до виникнення серйозних конфліктних ситуацій між місцевими та іммігрантами. Загалом, Європейський Союз наголошує над важливістю співпраці між країнами для кращого забезпечення прав та можливостей мігрантів по всій території Союзу, тому було прийнято низку законодавчих та політичних документів для покращення інтеграційної політики[2].

Для визначення ключових аспектів соціальної захищеності мігрантів використовується підхід, що базується на фазах людського відтворення або видах життєдіяльності. Основні потреби мігрантів:

1. Потреби у захищеності відтворення – охоплюють аспекти, необхідні для нормального існування людини як біологічного та соціального суб'єкта. Включають умови для виховання дітей, підтримки здоров'я, створення та збереження сім'ї.

2. Потреби у захищеності життєвого рівня – забезпечення достатнього рівня сукупного доходу, належних умов проживання та доступу до необхідних ресурсів для гідного життя.

3. Потреби у захищеності розвитку – включають доступ до освіти, історичних та культурних цінностей, фізичного розвитку.

4. Потреби у захищеності роботи – охоплюють можливості працевлаштування, реалізацію професійних навичок, забезпечення гідної оплати праці, відповідної рівню кваліфікації та трудових зусиль, безпеки і охорони праці.

На основі цих параметрів формується концептуальна модель інтеграції мігрантів у ЄС: базова захищеність, захищеність свободи і рівностей, захищеність життєвого рівня, захищеність правових та інституційних прав, захищеність особистих інтересів, захищеність праці, захищеність сім'ї, дітей (рис. 1.1).

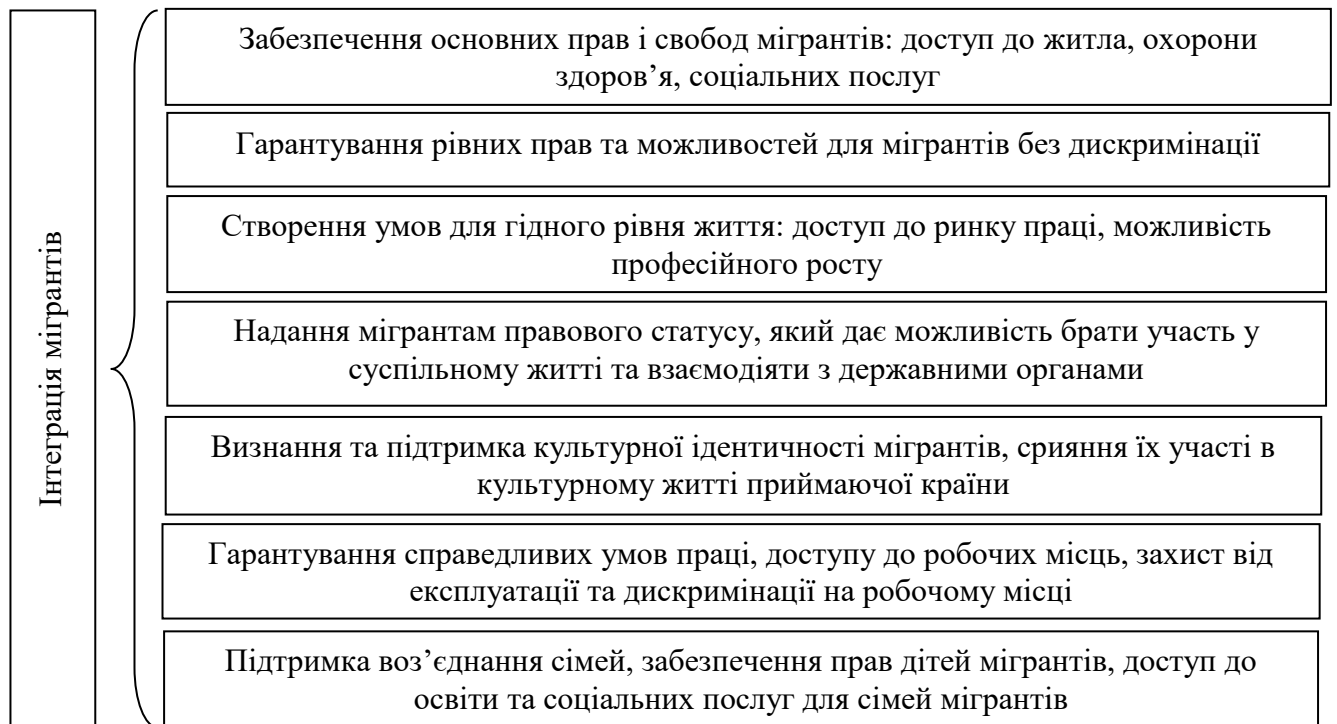

Рисунок 1.1 – Концептуальна будова системи основних параметрів інтеграції мігрантів

Джерело: складено автором на основі [25]

Останнім часом Європейський Союз часто критикують за відсутність координованої системи регулювання міграційної політики, за обмеженість заходів у її ефективній реалізації. Е. Коллетт (E. Collett) вважає основними причинами неможливості запровадження відповідної політики наступні:

- по-перше, співіснування великої кількості політиків з різними, а й іноді суперечливими поглядами та інтересами, які хочуть висловитися в політиці;
- відсутність спільного підходу, що спричиняє неузгоджені реакції на процес з боку політики [26].

В загальному розумінні, європейська міграційна політика охоплює регулювання та управління транскордонними переміщеннями, як в середині Європи, так і до її країн. Вона складається з основних сфер, кожна з яких має власні принципи та особливості (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Європейська міграційна політика: основні сфери та принципи

Сфера політики	Опис	Основні принципи
Політика мобільності	Стосується вільного пересування громадян ЄС всередині ЄС. Залежить від внутрішнього ринку, юстиції та прав людини.	Громадяни ЄС можуть вільно пересуватися з деякими обмеженнями.
Міграційна політика	Стосується переміщення громадян третіх країн в межах ЄС. Включає питання прикордонного контролю та Шенгенської зони.	Кожна держава-член контролює свої кордони за загальними стандартами, але на власний кошт.
Політика надання притулку	Охоплює питання надання притулку особам, які незаконно в'їхали до ЄС. Важливе застосування Дублінського принципу.	Держава першого в'їзду відповідає за розгляд клопотання про притулок, з кількома винятками.
Політика стримування	Спрямована на запобігання нелегальній міграції та зменшення факторів, що спонукають до неї.	Використання заходів, таких як посилений прикордонний контроль, угоди з третіми країнами щодо стримування міграційних потоків.
Політика обмеження	Передбачає встановлення квот або інших обмежень на в'їзд певних категорій мігрантів.	Визначення максимальних обсягів прийому мігрантів на основі економічних, соціальних та демографічних показників кожної держави-члена.
Селективна політика	Орієнтована на залучення мігрантів із певними кваліфікаціями або навичками, які відповідають потребам ринку праці ЄС.	Впровадження програм, таких як «Блакитна карта ЄС», для залучення висококваліфікованих фахівців з-за кордону.
Країнова політика	Враховує специфіку відносин між ЄС та окремими третіми країнами у сфері міграції.	Укладання двосторонніх угод з країнами походження та транзиту мігрантів щодо реадмісії, візової лібералізації та співпраці у сфері управління міграційними потоками.

Джерело: складено автором на основі [27]

1. Політика мобільності передбачає вільне переміщення громадян ЄС в межах ЄС, основною причиною стало розширення території ЄС, у якому зараз близько 500 мільйонів потенційно вільних громадян, котрі можуть вільно пересуватися по території лише з деякими обмеженнями.

2. Міграційна політика стосується пересування громадян третіх країн до країн ЄС та всередині. Основним фактором розвитку стало створення Шенгенської зони й відміна постійного прикордонного контролю. Кожна держава-член повинна контролювати власні і спільні кордони відповідно до загальних стандартів, але зазвичай за власний кошт.

3. Політика надання притулку полягає у тому, що держава-член першого в'їзду несе відповідальність за клопотання про надання притулку. Цей Дублінський викликає найбільше суперечок у загальній системі надання притулку. У даному випадку важливо чи має країна відкритий зовнішній кордон.

4. Політика стримування відіграє основну роль у боротьбі з нелегальною міграцією. У разі необхідності, посилюється прикордонний контроль, щоб запобігти неконтрольованим потокам нелегальних мігрантів, а також запроваджуються інформаційні кампанії для запобігання ризиків нелегальних перетинів кордонів.

5. Політика обмеження допомагає контролювати державам-членам відповідно до їх соціальних та економічних потреб потоки мігрантів за допомогою квот та інших інструментів.

6. Селективна політика сприяє залученню висококваліфікованих фахівців у стратегічно важливі сектори економіки. Особливу роль у цьому відіграє «Блакитна карта ЄС», яка створює сприятливі умови для мігрантів з відповідною освітою та досвідом.

7. Країнова політика окреслює умови співпраці між ЄС та країнами еміграції або країни-транзит та запровадження двосторонніх угод, що регулюють міграційні потоки, процес працевлаштування та скорочення кількості нелегальних мігрантів [28].

Г. Генрі і Ф. Пастор вважають, що передумови міграційних процесів змінились під впливом глобалізації. Наприклад, сутички у Північній Африці та на Близькому Сході сприяли посиленню міграційного тиску та поширенню міграційної кризи, а саме збільшення міграційних потоків, зумовлених різними причинами. Також це призвело до зниження ефективності контролю над міграцією. Іншою передумовою можна вважати вплив кризи євро, яка, наприклад, у штатах знижує здатність стабілізувати потоки міграції та можливість правильно інтегрувати мігрантів в ринки праці. Це змушує мігрантів переїжджати в інші країни-члени, цей процес називається «вторинне переміщення». Через руйнацію

європейського сусідства країн-членів ЄС та інших межуючих країн призвели до провалу самих основ у співпраці та солідарності у сфері міграційної політики [29].

Тому, встановлення конструктивного діалогу та налагодження партнерства між країнами-членами та країнами-донорами мігрантів стало одним із найважливіших аспектів міграційної політики ЄС в цілому. Комплексний підхід до міграції та мобільності важливий для удосконалення зовнішньої міграційної політики. Складні ситуації, які стосуються міграційної політики, триватимуть і в майбутньому, тому здатність ЄС вирішувати їх, використовуючи різні форми міжінституційної та міжсекційної співпраці, визначатиме ефективність (або її відсутність) міграційної політики [27].

Досвід Європейського Союзу продемонстрував труднощі впровадження комплексної політики для вирішення проблем та причин міграції та успішної інтеграції мігрантів. Міграційні потоки повинні керуватись, а не блокуватись, щоб приносити позитивний вплив країнам, а не створювати проблеми [9].

ЄС та його держави-члени повинні активізувати зусилля щодо створення ефективної, гуманітарної та безпечної європейської міграційної політики. За останні кілька років Європейська Рада вже вжила низку вирішальних заходів у зв'язку з посиленням міграційного тиску, а саме ЄС створив низку заходів для управління легальними міграційними потоками робітників, студентів, сезонних робітників та людей, які мігрують для возз'єднання сімей. У Європейському Союзі діють всезагальні правила надання притулку, повернення мігрантів та їх інтеграції у ринок праці. Успішна інтеграція мігрантів у суспільство, що приймає полягає у максимальному використанні можливостей законної міграції та повної реалізації потенціалу міграційної політики для розвитку Європейського Союзу. Тому політика ЄС повинна сприяти європейській співпраці у розробці однакових підходів та обміну інформацією на рівні ЄС. За допомогою своєчасних заходів та відповідного фінансування Європа має допомогти національній і місцевій владі полегшити розселення біженців та осіб, які шукають притулку, і тісно співпрацювати з національними, місцевими та регіональними владами й організаціями громадянського суспільства.

1.2. Чинники інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС

Європейське суспільство відчуває значний дефіцит робочої сили. Нації ЄС є старіючими, кількість населення пенсійного віку зростає щороку [2], і в близькому майбутньому може досягти 30 % від загальної чисельності працюючого населення. Це створює величезне навантаження на економічну та соціальну системи країн Європи. Демографія у країнах ЄС може зрости саме за рахунок численних мігрантів з країн Африки, Близького Сходу, у тому числі завдяки їх міграції через воєнні конфлікти. Зрозуміло, що трудові мігранти відіграють значну роль в економічних системах країн Європи, проте саме вимушені мігранти, які шукають притулку через воєнні конфлікти, зруйновані домівки та екологічні катастрофи, здійснюють додаткове навантаження для соціальної політики Європейського Союзу.

Важливо зазначити, що саме через воєнний конфлікт у Сирії Європа прийняла велику хвилю біженців, але з початком повномасштабного вторгнення в Україну з боку росії, Європейський Союз стикнувся зі ще більшою кількістю мігрантів. Тривалий воєнний конфлікт змушує всі країни Європи бути учасниками цього протистояння, у першу чергу через змінений суспільний і соціальний уклад життя, а тому необхідність співіснувати з вихідцями, в тому числі з України, стала справжнім новим викликом реальності для всіх країн ЄС.

Найкращий спосіб впоратись з новою хвилею українських мігрантів – трудова і соціальна інтеграція, позитивний внесок до економічної системи у вигляді податків та зайнятих робочих місць, вивчення і освоєння мови приймаючої країни. При такому сценарію зможемо мати інтеграцію мігруючого населення України до суспільства ЄС ще до офіційного вступу України до ЄС. Країни ЄС зацікавлені в якнайшвидшій повноцінній інтеграції українців до європейського суспільства, у першу чергу через чинники покращення демографічної ситуації і трудової міграції.

Донедавна Україна була тою країною, яка частіше асоціювалась як джерело дешевої робочої сили або була проміжним пунктом для інших іноземних громадян,

тим самим сприяла потокам міжнародної міграції. Проте різка зміна міграційних потоків сталась у 2013-2014 роках, коли змінився політичний стан України, а рівень безпеки життя українців значно знизився. Тоді у 2012 році міграція була більше поширена серед чоловіків (2/3 від загальної кількості), і носила характер трудової. Дані Міжнародної організації праці свідчать, що найбільша кількість трудових мігрантів були віком 25-49 років. Зазвичай мігрували ті люди, котрі вже мали досвід роботи, певні професійні навички та високий рівень ефективності. Наразі, спостерігається зниження міграційної активності серед чоловіків, в той час, як серед жінок передпенсійного та пенсійного віку навпаки підвищується. Це пов'язано з тим, що після досягнення пенсійного віку, українські жінки мають можливість отримувати пенсію в Україні і працювати за кордоном. Найбільший рівень міжнародної трудової міграції спостерігається у західних регіонах України, а саме з дві третини мігрантів походять з 7 областей України (Волинської, Львівської, Рівненської, Закарпатської, Тернопільської, Івано-Франківської, Чернівецької областей), проте вони складають менше 20% економічно- активного населення [30].

Війна в Україні спричинила одні з найбільших змін на ринку праці, які стосуються не тільки України, а й всієї Європи. Мільйони українців, котрі були змушені покинути свої домівки, створили новий виклик як і для економіки своєї країни, так і для країн, де зупинились. Ця ситуація є унікальним станом в сучасній історії Європи, оскільки спричинила раптову трансформацію ринків праці в умовах нової міграційної кризи [31, с. 315-325].

Більше 7,5 млн українців виїхали за кордон з початку війни у 2022 році, більшість з яких, досі не повернулись. Вимушені українські мігранти могли обрати статус туриста, статус біжанта або правовий режим тимчасового захисту в країні ЄС, що їх прийняла [32].

Вимушена міграція часто розглядається як складний процес, який впливає як на переміщене населення, так і на приймаючі громади. Важливо досліджувати довгострокові наслідки міграції, особливо в контексті інтеграції (соціальної, економічної), збереження культури та безпеки. Stankovic S., Ecke J. та Wirtz E.

розглядають міграцію як переміщення людей через політичні та воєнні конфлікти, переслідування, репресії, торгівлю людьми або стихійні лиха. Сюди вони відносять і «вимушену мобільність» (наприклад, втеча через війну, переслідування, торгівлю людьми), так і «вимушену нерухомість» (наприклад, ув'язнення в таборах для біженців). Найголовніше, виділяють у своїй роботі, це те, що міграція відбувається не за власним бажанням та має широкий вплив на людей, суспільства в цілому та глобальні системи.

Вимушених мігрантів класифікують як біженців, внутрішньо переміщених осіб (ВПО), шукачів притулку, осіб без громадянства або жертв торгівлі людьми. Вимушені мігранти переїжджають зазвичай через небезпечні ситуації, що трапились у країні, де вони проживають, порушення їхніх прав, втрата житла та засобів існування. Вона створює виклик для міжнародного права, руйнує життя, економіку та соціальні структури, напружує ресурси країн-реципієнтів та вимагає гуманітарного втручання. Піднімаються питання про свободу волі та залежність від міжнародної допомоги мігрантів, а також формування їх автономії та можливість перебудувати своє життя в новій країні [33].

Інтеграція українських мігрантів у ринок праці Європейського Союзу є складним і багатогранним процесом, що залежить від різних економічних, соціальних та політичних чинників. З огляду на значне зростання української міграції до країн ЄС унаслідок як економічних змін, так і воєнних обставин, особливу увагу слід приділити механізмам та бар'єрам, які впливають на їхню адаптацію в європейському суспільстві.

Розглянемо ключові чинники, що визначають рівень успішності інтеграції українців у ринок праці ЄС, серед яких правові умови працевлаштування, рівень кваліфікації мігрантів, знання мови, соціально-культурна адаптація та підтримка з боку місцевих громад.

2 березня 2022 року Комісія Ради ЄС вперше в історії ввели в дію Директиву Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу мігрантів та про заходи, для країн-членів ЄС щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийом.

А вже 4 березня 2022 року було ухвалено рішення Європейської ради 2022/382, що підтвердив масовий наплив переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист для осіб, які рятуються від війни в Україні [34].

Мета Директиви 2001/55/ЄС:

1. Інтегрувати українців в європейську спільноту якомога швидше.
2. Забезпечити їм можливість реалізації основних прав людини.
3. Розподілити сили на підтримку переселенців між Україною та ЄС.
4. Перенести тягар підтримки переселенців з країн, які межують з Україною.

Тоді Єврокомісія розпочала координацію з країнами ЄС для збору актуальної інформації про стан на місцях та запобігання торгівлі прибулими людьми. Генеральний директорат з питань міграції і внутрішніх справ (DG HOME) координує Платформу солідарності, яка об'єднує країни ЄС, міжнародних партнерів та агенції ЄС для забезпечення імплементації Директиви про тимчасовий захист. Велике значення має залучення українських державних органів в Україні, українських посольств і консульств до обговорення та оцінки потреб та вирішення потенційних проблем, з якими стикаються громадяни України під час інтеграції ЄС. План ЄС щодо готовності та вирішення проблем міграції залучено до збору необхідної інформації про прибуття біженців і їх кількість, щоб правильно запровадити заходи з врегулювання міграційних процесів. Платформа допомагає координувати заходи реагування ЄС на російську агресію проти України, пропонуючи онлайн-простір для нарад оперативного узгодження політичних відповідей [34].

Директива про тимчасовий захист – це безпрецедентні нові можливості для українців. Розглянемо відмінність правового режиму тимчасового захисту від статусу біженця (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Порівняння правового режиму тимчасового захисту та статусу біженця

Критерій	Тимчасовий захист	Статус біженця
Швидкість отримання статусу	Автоматичне надання статусу після перетину кордону; права на місце проживання після реєстрації (може тривати від декількох днів до місяця).	Статус надається після тривалої процедури реєстрації та оцінки обставин (може тривати кілька місяців або більше).
Свобода пересування	Можливість вільно пересуватися в межах ЄС та здійснювати короткострокові поїздки за межі ЄС та в Україну.	Особи з статусом біженця повинні залишатися в країні подання заяви, їх, як правило, поселяють у таборах для біженців, забирають паспорт.
Вибір країни для реєстрації тимчасового проживання	Можливість обрати країну для тимчасового проживання (наприклад, поїхати до родини чи друзів, або до країни для самореалізації).	Особи з статусом біженця обмежені в можливості вибору місця проживання; їх часто поселяють у визначених таборах або притулках.
Економічна активність	Можливість самостійного пошуку житла, роботи, зокрема дистанційної роботи в Україні.	Особи з статусом біженця можуть мати обмеження щодо доступу до ринку праці, залежно від країни.

Джерело: складено автором на основі [32]

Права, які надаються при тимчасовому захисті (фактично національний режим):

- забезпечення речами першої необхідності (продукти харчування, одяг, взуття та засобів гігієни, що зменшує економічний тиск на мігрантів на початковому етапі адаптації);
- надання або компенсація витрат на проживання;
- створенню умов для пошуку роботи;
- можливість працевлаштуватись офіційно, що буде стимулом для економічної інтеграції;
- доступ до системи освіти мають і діти, і дорослі, щоб підвищувати кваліфікацію або здобувати нові професійні навички;
- надаються виплати та соціальні програми, щоб зменшити ризик бідності серед мігрантів та сприяють їхній фінансовій стійкості;

- доступ до лікування та медичних послуг;
- надання права мігрантам вести власний бізнес та створювати нові робочі місця;
- можливість користуватись громадським транспортом безкоштовно а також відвідувати музеї та культурні заходи для соціальної адаптації та інтеграції в місцеву громаду [32].

Реалізація даних прав значною мірою визначає успішність інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах сучасної міграційної кризи. Водночас наявність правових гарантій не завжди означає їхню ефективну реалізацію в тій чи іншій країні, оскільки є і інші бар'єри, пов'язані насамперед з бюрократичними процедурами, мовними труднощами, професійною відповідністю, а також рівнем готовності країни-реципієнта до інтеграції мігрантів.

Як зазначалось раніше, країни ЄС протягом березня 2022 року ухвалили підзаконні нормативні акти відповідно до Директиви Ради 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року, проте вона не поширюється на Данію (член ЄС), на не членів ЄС (Сербія, Чорногорія, Албанія, Македонія, Боснія та Герцеговина, Норвегія, Ісландія, Швейцарія, Велика Британія). Проте більшість країн запровадили подібний режим і дозволяють особам, з тимчасовим захистом вільно пересуватися як в межах ЄС, так і в межах Шенгенської зони (Кіпр, Болгарія, Ірландія, Румунія – країни ЄС, які не входять до Шенгенської зони) [32].

Країни Європи стали одним із основних напрямків міграції з початку повномасштабної війни завдяки спрощенню процедур для працевлаштування:

1. Польща – українці можуть працювати на підставі тимчасового захисту без оформлення окремого дозволу на роботу.
2. Німеччина – після отримання статусу тимчасового захисту, українці можуть влаштовуватися на роботу або отримувати підтримку для перекваліфікації.
3. Чехія – процес працевлаштування спрощений через наявність гуманітарних віз і статусу тимчасового захисту.
4. Італія – надає тимчасовий захист з правом на роботу, хоча процедура оформлення може бути трохи складнішою, ніж у сусідніх країнах [35].

У країнах, такі як Польща, Німеччина, Чехія та Нідерланди надають найбільше вакансій для українців, тому що потребують працівників на виробництво, у сферу обслуговування, будівництво та сільське господарство:

1. Польща – рекорсмен за кількістю вакансій для українців (зокрема Варшава, Краків, Вроцлав і Гданськ пропонують широкий вибір робочих місць).
2. Німеччина – Берлін, Гамбург та Мюнхен пропонують численні можливості в ІТ для молодих висококваліфікованих працівників.
3. Чехія – Прага і Брно є провідними містами для роботи на виробництві, у сфері логістики та будівництва.
4. Нідерланди – Амстердам, Роттердам і Гаага активно наймають працівників на виробництво та у сферу логістики [35].

Більшість країн ЄС вимагає наявності робочої візи для легального працевлаштування в різних сферах, найпопулярнішими напрямками є: Німеччина, яка надає програму Blue Card, що дозволяє працювати та жити в країні; Польща – отримати робочу візу можна найшвидше серед країн ЄС; Чехія – візу можна отримати на підставі трудового договору або через агентства з працевлаштування; Італія – надає робочі візи у сфері обслуговування, сільського господарства, будівництва та домашнього господарства; Швеція – найбільше залучає українців у сферу технологій та медицини; Фінляндія – найбільше робочих віз надають для сфери сільського господарства; Нідерланди – візи видаються для фахівців у галузі ІТ, будівництва та сільського господарства [35].

Іншим прикладом є Велика Британія, яка, хоча й більше не є членом ЄС, проте залишається одним із популярних місць працевлаштування українців з початку війни. Вихід з ЄС ускладнив процес отримання робочої візи, але є можливість отримати Skilled Worker Visa, що дає змогу залучити більше цінних кадрів з України, саме у сфері охорони здоров'я, ІТ та будівництва [35].

Таким чином, Європейський Союз пропонує українським мігрантам численні можливості для інтеграції українських мігрантів в ринок праці. Країни спростили процес працевлаштування на основі статусу тимчасового захисту, тому найпопулярнішими напрямками міграції є Польща, Німеччина, Чехія та

Нідерланди, де можна знайти роботу як для фахівців з високою кваліфікацією, так і для некваліфікованих працівників.

1.3. Трансформація європейської міграційної політики в умовах міграційної кризи

На сьогоднішній день міграційна політика Європейського Союзу зазнала відчутних трансформацій у відповідь на глобальні виклики, які спричинені значним зростанням міграційних потоків. Останні десятиліття продемонстрували, що Європа неодноразово стикалася з кризовими явищами, які були пов'язані з економічною міграцією і вимушеною міграцією через соціально-політичні проблеми у країнах (воєнні конфлікти, катаклізми, гуманітарні катастрофи і політичні репресії та переслідування). Найбільш гостро питання міграції постало у 2015-2016 роках під час так званої «міграційної кризи», коли великий наплив громадян-шукачів притулку з країн Близького Сходу, Африки та Азії особливо яскраво показав багато структурних слабкостей європейської системи міграційного регулювання і міграційної політики в цілому.

Низка переломних подій останніх років, зокрема повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році, ще більше посприяли загостренню питання ефективної міграційної політики, адже ЄС зіштовхнувся з найбільшою хвилею вимушених мігрантів-біженців з часів Другої світової війни. Як наслідок, це посприяло перегляду підходів до управління міграційними процесами, розширення можливостей інтеграції мігрантів у соціально-економічне життя країн-членів ЄС та покращення механізмів тимчасового захисту. Як відповідь на нові виклики – ЄС адаптував свою міграційну політику. ЄС спрямували свої дії на такі флагманські аспекти як зміцнення зовнішніх кордонів, розширення можливостей легальної міграції, реформування системи надання притулку, медичного захисту та соціальних благ, а також посилення співпраці з третіми країнами.

Як слушно зазначає У. Брандл, «зусилля щодо перегляду міграційного законодавства супроводжуються побудовою ефективної стратегії підтримки та зміцнення національної політики інтеграції» [36].

Важливість правильної інтеграції мігрантів підтверджує наявність спеціального окремого восьмого розділу в Новому пакті про міграцію та притулок, який був опублікований та представлений Єврокомісією у 2020 року – «Підтримка інтеграції для більш інклюзивних суспільств». В даному документі викладені рекомендації для держав-членів щодо сприяння правильної екологічної інтеграції.

Відповіддю на сучасні виклики та проблематику також є ухвалення Плану дій щодо інтеграції та інклюзії на період 2021–2027 роки. У даному Плані Єврокомісія визначила ключові пріоритети, розширила перелік сфер інтеграції мігрантів, обґрунтувала важливість довгострокового партнерства між урядами, бізнесом, громадськими організаціями і місцевими громадами [37].

У рамках даного Плану Єврокомісія також наголошує на важливості забезпечення стратегічного керівництва і встановлення цільових конкретних заходів по сприянню інклюзії. В порівнянні з попередніми стратегіями, новий План дій концентрує увагу на більш комплексному підході до інтеграції, та включає наступні сфери:

- освіта і навчання – адаптаційні мовні курси, обов'язковий доступ до якісної освіти, програми професійної підготовки;
- охорона здоров'я та житло – спрощення і покращення доступу до медичних послуг, вирішення житлових проблем мігрантів;
- зайнятість і працевлаштування – створення можливостей для працевлаштування, підтримка підприємництва та релокейту бізнесу, доступ до курсів та інших занять, що сприятимуть набуттю нових професійних навичок;
- соціальна інтеграція – сприяння участі мігрантів у суспільному житті країни, боротьба з дискримінацією, додатковий соціальний захист;
- рівність в суспільстві - використання культури, релігії, спорту як інструментів соціального включення, забезпечення рівних прав на культурні та релігійні вподобання на рівні держави [2, с. 80-87].

Ключовим елементом Глобального договору ООН з міграцію є так званий подвійний підхід. Він полягає у досягненні компромісу між правами і очікуваннями мігрантів і приймаючих громад. Мета угоди полягає у створенні взаємної поваги до релігії, звичаїв та традицій, а також культурних особливостей двох суспільств. В той самий час інтеграційні заходи не повинні вимагати асиміляції, а лише поваги до місцевих традицій, звичаїв і правил [2, с. 80-87].

План дій починається зі сприяння інклюзії та інклюзивному суспільству. Оскільки активна участь у громадському та соціальному житті всіх жителів ЄС є стилем та одним із елементів європейського способу життя, то в тексті Плану дій чітко підкреслено важливість і необхідність мігрантів так само брати рівну участь у соціальному і громадському житті країни, що приймає, на рівні з корінними громадянами. Також у тексті чітко описано необхідність забезпечення однакових можливостей для всіх користуватися своїми правами. Крім цього, згадується і повага до спільних європейських цінностей, які закріплені у договорах ЄС та Хартії основних прав [2, с. 80-87].

В пункті 2 підсумовуються попередні зусилля інтеграції, представлені результати та статистика. Також тут зазначено, що «реалізація плану дій 2016 року підтвердила, що хоча області, намічені планом дій, залишаються актуальними, необхідні активніші дії для сприяння інтеграції жінок-мігрантів, для сприяння включенню громадян ЄС з мігрантським минулим, для більш ефективного залучення суспільство, що приймає, у політиці інтеграції та інклюзивності, а також посилити моніторинг та оцінку цієї політики... активізації дій щодо полегшення їх доступу до медичних послуг» [37].

Пункт 3 окреслює такі ключові показники інтеграційної політики:

- інклюзивність для всіх – забезпечення однакового доступу до основних життєвонеобхідних послуг та можливостей незалежно від походження, громадянства або міграційного статусу;
- адресна, локальна, індивідуальна підтримка саме там, де це необхідно
- наприклад, спеціальні програми допомагають найуразливішим категоріям

мігрантів, таким як біженці, жінки, діти, хворі люди та особи з обмеженими можливостями;

- урахування гендерних та антидискримінаційних пріоритетів – ЄС прагне подолати бар'єри, з якими найчастіше стикаються мігранти (наприклад, щодо рівного доступу до освіти та працевлаштування);

- підтримка на всіх етапах інтеграції – полягає у тому, щоб надати мігранту підтримку від моменту прибуття у приймаючу країну до повної, довгострокової соціальної, економічної і культурної адаптації;

- максимізація внеску за рахунок розвитку партнерства з багатьма зацікавленими сторонами – таким чином для реалізації ефективної інтеграційної політики ЄС обов'язково залучає місцеві громади, різні громадські організації, роботодавців, підприємців тощо [37].

П'ятий пункт Плану містить заходи, спрямовані на підтримку ефективної інтеграції і залучення у всіх галузевих областях, зокрема:

- збільшення можливостей для фінансування ЄС у рамках Багаторічної фінансової програми на 2021-2027 роки;

- сприяння зустрічам з приймаючим суспільством (держави повинні узгодити всі національні стратегії інтеграції та закріпити їх національними планами дій, спрямованих проти расизму і расової дискримінації, сприяти залученню мігрантів до розробки, реалізації і оцінки політики та програм інтеграції та інклюзії, у тому числі, коли вони фінансуються ЄС;

- створення міцних партнерських відносин задля ефективнішого процесу інтеграції (цей пункт передбачає надання фінансування країнам від ЄС, масштабування та посилення мережі європейської інтеграції, розширення програм приймаючих сторін, підтримка громадянського суспільства та його ініціатив);

- збільшення відсотку використання цифрових інструментів та нових технологій для інтеграції та громадського залучення мігрантів (наприклад, розробка курсів цифрової грамотності для мігрантів);

- сприяння обміну з приймаючими країнами через волонтерство, спорт, неформальну освіту, молодіжну, релігійну та культурну діяльність);

- всеохопність та доступність всіх державних послуг для мігрантів;
- моніторинг прогресу (розробка і оновлення системи для моніторингу інтеграції, покращення доступності даних про результати інтеграції) [2, с. 80-87].

Одним із основних принципів сучасної політики європейської інтеграції є гнучкість та адаптивність. На сьогоднішній день, це особливо помітно у випадку з нашими українськими переселенцями, які отримали тимчасовий захист відповідно до Директиви Європейської Ради 2001/55/ЄС, що передбачає доступ до житла, медицини, освіти, ринку праці та можливість отримання соціальних виплат.

У травні 2023 року Міжнародною організацією міграції було опубліковано «Набір інструментів вимірювання багатовимірної інтеграції» [38], де була висвітлена ідея індексу інтеграції іммігрантів. Індекс інтеграції мігрантів – це проект Лабораторії імміграційної політики (IPL) Стенфордського університету та ETH-Zurich. Його коротка та довга форми, «IPL-12» та «IPL-24» були створені як універсальні та прагматичні вимірювання результатів. Також він слугує як барометр для вимірювання рівня успіху конкретних інтеграційних програм [2, с. 80-87].

Індекс інтеграції іммігрантів досліджує такі основні шість вимірів інтеграції:

1) навігаційна інтеграція (досліджує здатність забезпечення основних потреб в країні перебування, таких як візит до лікаря, вирішення юридичних питань, допомога з пошуком роботи та працевлаштуванням; перевірка знань щодо головних конвенцій у країні перебування: типові способи оплати податку на прибуток, як адресувати лист, правила водіння, медичний захист, як правильно звертатися про медичну допомогу);

2) психологічна інтеграція (відчуття приналежності респондентів до країни перебування, їхній досвід ізоляції від приймаючого суспільства і бажання продовжувати жити в тій країні, що приймає);

3) політична інтеграція (розуміння важливих політичних питань країни-реципієнта, участь респондентів у дискусіях та політичних діях);

4) соціальна інтеграція (охоплює взаємодію з корінними жителями країни і соціальні зв'язки);

5) лінгвістична інтеграція (допомога з мовною адаптацією, оцінка вміння читати, говорити, писати і розуміти основну мову країни чи регіону проживання);

6) економічна інтеграція (забезпечення зайнятості, доходу, працевлаштування, забезпечення базових економічних потреб, можливість покриття різних рівнів несподіваних витрат) [39].

Індекс політики інтеграції мігрантів, або MIPeX – це показник, який вимірює інтеграційну політику мігрантів у приймаюче суспільство. Даний індекс вимірює і порівнює міграційну політику всіх країн-членів ЄС, Австралії, Канади, Ісландії, Японії, Південної Кореї, Нової Зеландії, Норвегії, Швейцарії, Туреччини та США. Загальний індекс складається із 167 показників, які згруповані у вісім політичних напрямків: доступ до громадянства, мобільність ринку праці, возз'єднання сім'ї, політична участь, охорона здоров'я, постійне проживання, антидискримінація, рівень та можливість освіти. Показники індексу вимірюються за допомогою аналізу документів та формалізованого опитування експертів. Незважаючи на те, що цей показник було розроблено для країн ЄС і тих країн, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку, його адаптували також і для інших країн, наприклад, Молдови та Казахстану. Це можна розцінювати як показник методологічної досконалості і можливості застосування до пострадянських країн. Індекс міграційної політики вимірюється за 100-бальною шкалою, де 0 характеризує повну закритість суспільства для мігрантів, а 100 – рівні права як для мігрантів, так і для резидентів країни та можливість використання всіх благ соціальної держави для мігрантів.

У таблиці 1.3 наведено показники розвитку інтеграції мігрантів у різних сферах, які охоплює індекс MIPeX для країн ЄС, куди в найбільшій кількості мігрують українці – Чехія, Данія, Іспанія, Італія, Литва та Угорщина.

Таблиця 1.3 – Показники інтеграції мігрантів в деяких країнах ЄС

Показник	Чехія	Угорщина	Іспанія	Італія	Литва	Данія
Мобільність на ринку праці	54	37	67	67	52	65
Возз'єднання сім'ї	63	58	69	64	43	25
Доступ до послуг у сфері освіти	60	0	43	43	43	45
Участь у політичному житті	10	15	55	25	5	70
Отримання постійного проживання	50	81	75	67	52	42
Можливість отримання громадянства	36	25	30	40	22	41
Антидискримінація	64	96	59	78	51	51
Доступ до послуг у сфері здоров'я	61	29	81	79	31	56

Джерело: складено автором на основі [40]

Інтеграція на основі мобільності ринку праці є одним із найважливіших показників інтеграції мігрантів, що розвивається поступово і залежить від загальної політики, навичок іммігрантів, контексту та причин міграції. Деякі ефективні політики у сфері зайнятості не охоплюють багатьох чоловіків і жінок неєвропейського громадянства, які потребують допомоги, але рідко мають доступ до навчання чи пільг. Згідно з табл. 1.3 Іспанія, Італія та Данія є найефективнішими за цим показником.

Політика возз'єднання сімей спрямована на те, щоб визначити, чи можуть розлучені через переїзд сім'ї знову об'єднатися і жити у своїх нових домівках-країнах. Найсприятливішими у цьому контексті є Іспанія, Чехія та Італія. Освіта дедалі більше стає пріоритетною сферою інтеграції мігрантів, але системи освіти реагують повільно (саме точу з точки зору цього показника Чехія - найефективніша країна). У більшості приймаючих країн іноземці-мігранти не мають права голосу та не беруть участь в місцевому громадянському суспільстві чи громадському житті. За цим показником Данія також посідає перше місце із розглянутих вище [40].

Безпека постійного проживання залишається основним кроком до повноцінного громадянства і кращих результатів інтеграції. Також спрощена

система отримання офіційних документів на постійне проживання також залишається дуже важливим показником вибору країн мігрантами. Угорщина є найбільш сприятливою країною в цьому контексті. Полегшення доступу до громадянства також значно підвищує рівень натуралізації і покращує результати інтеграції. З точки зору можливості отримання громадянства мігрантами, Італія та Данія залишаються найбільш привабливими та ефективними [40].

Ефективність антидискримінаційних законів набувають все більшого поширення, адже органи, що займаються міграцією, на сьогоднішній день повідомляють, що існує така тенденція, що мігранти не звертаються до пунктів правосуддя та захисту, не повідомляють про випадки дискримінації тощо. Зазвичай це відбувається з причини, що жертви дискримінації-мігранти є слабко проінформовані про шлях до правосуддя у випадках дискримінації та інших проблем з корінними громадянами. З висновку у таблиці спостерігається наступне: Угорщина отримала найвищий бал за цим показником. Також існують значні відмінності у використанні медичних послуг іммігрантами та в можливості доступу до послуг між країнами: це відбувається з причини, що політика в цій сфері часто не враховує конкретні потреби мігрантів щодо охорони здоров'я. За цим показником Іспанія та Італія також є ефективніші серед інших розглянутих країн [40, с. 92-98].

Відсутність компетенції ЄС щодо законодавчої діяльності у сфері інтеграції, залишається найбільшою проблемою у сфері інтеграції. Часто ЄС вживає тільки допоміжних заходів підтримки, а сама гармонізація законів і нормативних актів прямо виключається. Проте Європейська Комісія має можливість фінансування інтеграційних проєктів і створення інституції, першочерговим завданням яких є підтримка інтеграції.

Для підвищення ефективності, політика країн-членів ЄС з питань інтеграції мігрантів має містити заходи, пов'язані не лише з міграційною політикою, а й з іншими сферами життєдіяльності суспільства (наприклад, галузь працевлаштування, забезпечення доступу мігрантів до освітніх, медичних, соціальних послуг). Також необхідно враховувати специфічні групи мігрантів

(молоді, жінок, біженців). Спільні зусилля урядів повинні бути спрямовані на суспільство, забезпечити умови, щоб приймати мігрантів, культурної та мовної диверсифікації, формування нової ідентичності при збереженні основ європейської культури.

Отже, на сьогоднішній день сучасна європейська міграційна політика перебуває в стані динамічної трансформації, та прагне знайти баланс між гуманітарною допомогою та соціально-економічною інтеграцією мігрантів. Такий комплексний підхід до інтеграції мігрантів, що полягає у грамотному удосконаленні всіх основних сфер життєдіяльності мігрантів (освіта на навчання, працевлаштування, охорона здоров'я, соціальні послуги, боротьба з безробіттям), дає змогу подолати проблеми, з якими найчастіше стикаються мігранти. Завдяки спільним зусиллям урядів приймаючих країн та їх комплексним рішенням, прослідковується високий рівень готовності суспільства країни-реципієнта до прийняття мігрантів, культурної та мовної диверсифікації, а забезпечення широкого спектру гарантій прав мігрантам, водночас зберігаючи основи європейської культури.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У РИНОК ПРАЦІ ЄС

2.1. Динаміка міграційних потоків з України до країн ЄС

Після початку російського вторгнення 24 лютого 2022 року та тої хвилі українських мігрантів, які були змушені покинути батьківщину, питання міграції опинилося в центрі уваги багатьох міжнародних та урядових організацій і дослідницьких установ. Мільйони українців знайшли тимчасовий притулок саме у країнах Європейського Союзу. Протягом 2022-2024 років спостерігалися значні коливання в динаміці перетинів державного кордону громадянами України, що безпосередньо зумовлено військовою агресією в країні.

Одним з основних джерел даних оцінки кількості перетинів кордону українцями, є інформація Державної прикордонної служби (ДПС) про перетини кордону. За їх даними, з початку повномасштабного вторгнення росії до України у 2022 році, до січня 2023 року було зафіксовано 29 млн разів перетину українського кордону громадянами нашої країни, у 2023 році ця кількість збільшилась, а саме 15,32 млн виїздів та 15,18 млн в'їздів, що дає від'ємне міграційне сальдо на незначному рівні. У 2024 році, за такий самий період, прикордонники зафіксували 30,11 млн перетинів, з яких 28 млн припадає на громадян України, при цьому кількісні показники в'їздів і виїздів були практично збалансованими – орієнтовно по 15 млн на кожен напрямок, що свідчить про наближення міграційного сальдо до нуля (рис. 2.1). Представлена динаміка кількості перетинів кордону свідчить, що громадяни України надалі виїжджають за межі батьківщини, хоч за даними урядів деяких країн Європи (наприклад Польща), кількість вимушених мігрантів з України в їхніх державах знижується. Це може відбуватись через те, що українці продовжують мігрувати й їдуть до країн, що не є членами ЄС, зокрема США, Канади й Ізраїлю.

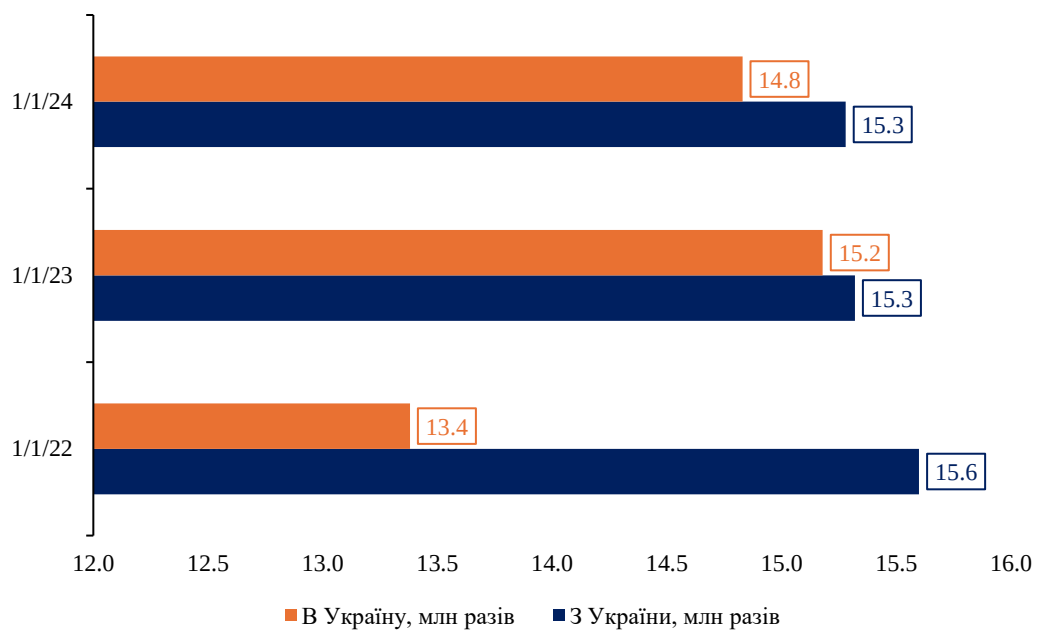

Рисунок 2.1 – Кількість перетинів кордону громадянами України за 2022-2024 рр. за даними ДПС, млн осіб

Джерело: побудовано на основі даних ДПС [41]

Загалом за період повномасштабної війни близько 3 млн громадян України не повернулися, ця кількість майже дорівнює сумі за минулих 11 років, до повномасштабної вторгнення, — тобто з 2011 до 2021 року (за ці роки виїхали й не повернулися 3,3 млн українців) [41].

Зрозуміло, що більшість українців знайшли притулок в країнах ЄС, чому сприяло низка факторів, а саме географічне розташування України в центрі Європи, спрощена система перетину кордону та надання нашим громадянам необхідної допомоги у процесі міграції та інтеграції. Представлена динаміка кількості мігрантів з України в країни Європи за період 2022-2023 років (рис. 2.2), підтверджує той факт, що ЄС стала вигідною локацією для українців для здійснення вимушеної міграції.

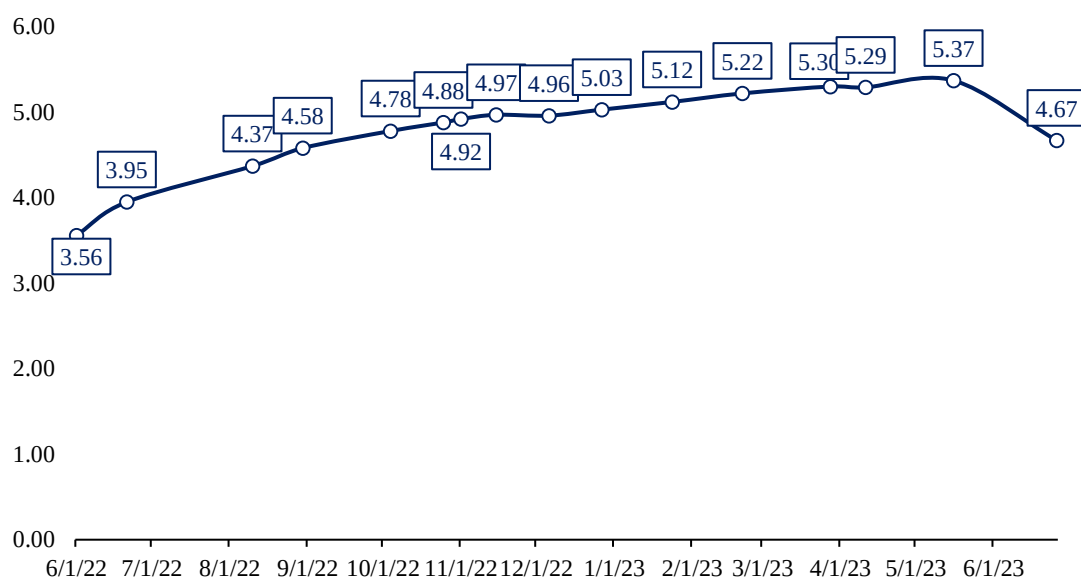

Рисунок 2.2 – Динаміка міграції українців в країни Європи за 2022-2023 рр., млн осіб

Джерело: побудовано за даними УВКБ ООН [42]

За даними Євростату [43] можна встановити, що за минулий рік кількість українців у країнах Європи зросла на понад 250 тис. осіб. Піку вона сягнула в 2022 році (майже 6 млн людей) і зараз поступово зменшується – зокрема, за рахунок Польщі, де за останні пів року кількість переселенців з України зменшилася на понад 50 тис. осіб (рис. 2.3).

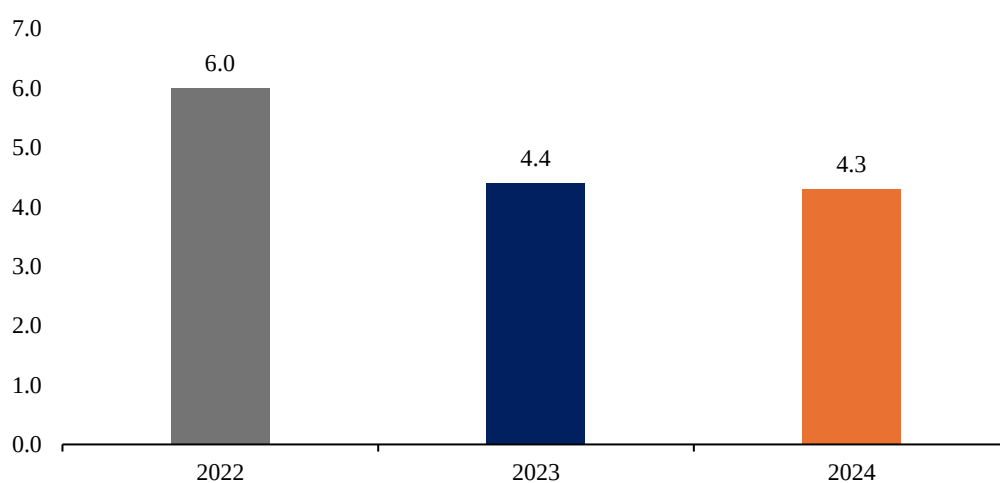

Рисунок 2.3 – Кількість українців у країнах ЄС станом на 2022-2024 рр., млн. осіб

Джерело: побудовано автором на основі даних [43]

Спеціалісти у галузі статистики підраховали, що станом на кінець 2024 року майже 4,3 мільйона людей, які виїхали з України внаслідок російської агресії, отримали статус тимчасового захисту в ЄС [44], завдяки введенню в дію у 2022 році Директиви, що свідчить про збільшення масштабів міграційного потоку до Європи.

Аналізуючи дані, наведені у таблиці 2.1, можна зробити низку висновків щодо розподілу українських переселенців у країнах Європейського Союзу. Станом на кінець січня 2025 року, найбільшу частку серед мігрантів з України займає Німеччина (27,3%), де кількість зареєстрованих осіб, які перебувають під тимчасовим захистом, перевищує 1,17 мільйона. Польща, яка географічно та історично тісно пов'язана з Україною, посідає друге місце із часткою 23,1%, що також свідчить про стратегічну роль цієї держави у прийомі біженців. На третьому місці опинилася Чехія з часткою у 9,2%, яка, враховуючи загальну чисельність свого населення, має найвищий показник кількості переселенців на 1 тисячу жителів серед країн ЄС (36,5%).

Суттєвий рівень прийому українських громадян також зафіксовано в Іспанії (4,7%), Італії (3,8%), Франції (2,4%), Болгарії, Румунії та Нідерландах (по 2,4%). Це вказує на певну концентрацію української діаспори не лише у сусідніх країнах, а й у більш віддалених західноєвропейських державах. Дещо нижчі, але стабільні показники спостерігаються в Австрії, Бельгії, Литві, Португалії, Фінляндії та Ірландії – у межах 1,2-2,1%. Країни Балтії, такі як Латвія та Естонія, мають відносно високі питомі показники переселенців на 1 000 осіб (зокрема, Латвія – 26,2%), що демонструє відчутне навантаження на місцеві соціальні системи, навіть попри загалом менші абсолютні значення. Водночас у невеликих державах, таких як Люксембург (0,2%) та Мальта (0,1%), спостерігається найменша частка українських переселенців, що обумовлено обмеженими ресурсами та місткістю прийому.

Таблиця 2.1 – Кількість переселенців з України в державах ЄС станом на 31.01.2025

Країна (член ЄС)	Зафіксована кількість українських переселенців, осіб	Українці, зареєстровані у програмах тимчасового захисту, осіб	Питома вага, %
Німеччина	1177800	1170250	27,3
Польща	994790	993015	23,1
Чехія	397750	394985	9,2
Іспанія	183980	203050	4,7
Болгарія	162935	102245	2,4
Італія	183685	162420	3,8
Румунія	136075	101320	2,4
Нідерланди	94415	101150	2,4
Словаччина	103490	81220	1,9
Ірландія	86575	56100	1,3
Австрія	99590	91420	2,1
Литва	77545	51150	1,2
Бельгія	71070	51320	1,2
Франція	70570	101250	2,4
Фінляндія	55600	51100	1,2
Португалія	56995	51250	1,2
Латвія	38145	41150	1,0
Швеція	56165	47000	1,1
Естонія	48590	31200	0,7
Данія	41155	31150	0,7
Угорщина	52335	31100	0,7
Греція	23780	20450	0,5
Хорватія	22390	20300	0,5
Кіпр	18185	18700	0,4
Люксембург	5890	10200	0,2
Мальта	2145	5200	0,1
Загалом	—	4300000	100,0

Джерело: складено за даними УВКБ ООН та Євростат [42, 43]

Беручи до уваги заборону виїзду за кордон для переважної більшості українських чоловіків, віком 18–60 років, та зважаючи на результати опитування українських мігрантів ООН, де понад 85 % опитаних є жінки, можемо дійти до висновку, що більша частина українців за кордоном – це жінки та діти до 18 років. Тому їх довготривала інтеграція у країни тимчасового перебування, згодом, після завершення війни, може призвести до значного відтоку чоловічого населення з України – наприклад, для “возз’єднання сімей”. Наразі ж достеменно не відомо,

скільки чоловіків згодом теж забажають емігрувати, якщо з'явиться така можливість [45].

Динаміка розподілу українських біженців по країнах ЄС за 2022-2024 роки є неоднорідною (додаток А), що видно з рис. 2.4, та демонструє суттєві зміни.

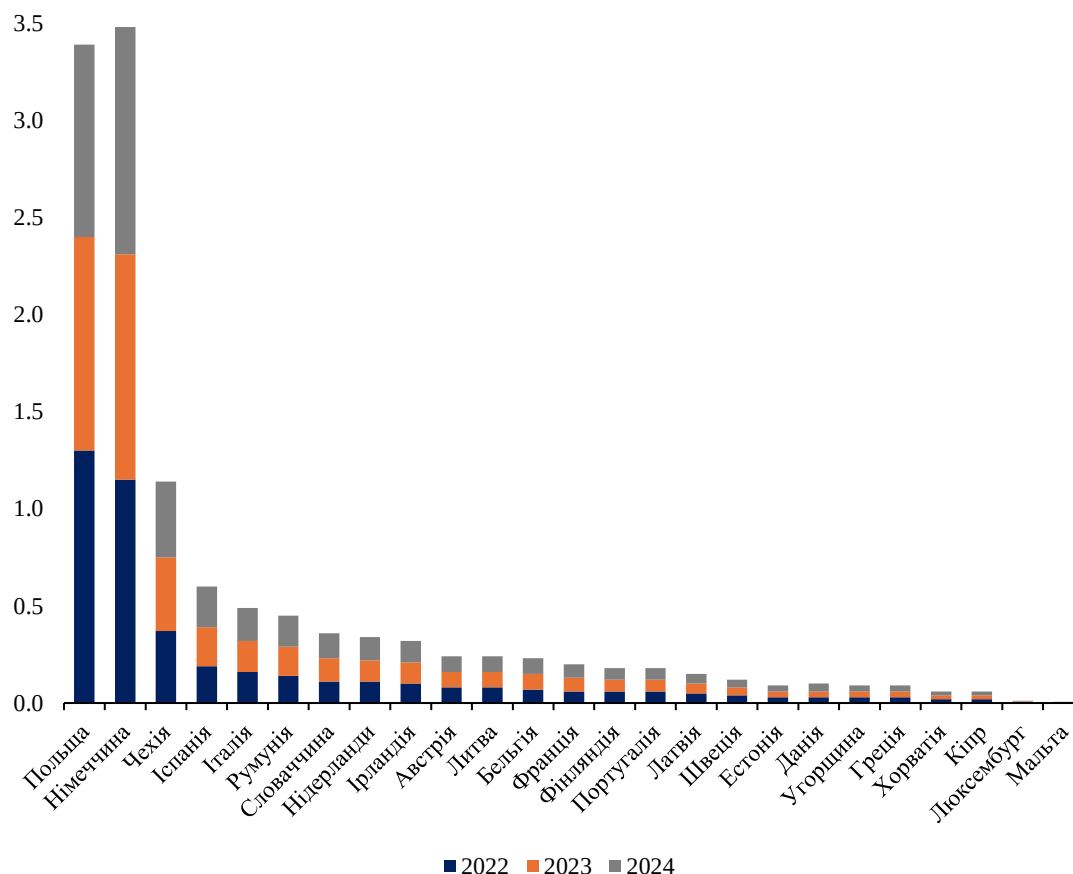

Рисунок 2.4 – Кількість переселенців з України в державах ЄС, млн осіб

Джерело: сформовано за даними за даними УВКБ ООН [42]

Таким чином, найбільша кількість переселенців традиційно зосереджена в Німеччині, де на кінець 2024 року перебувало 1 177 800 українських громадян зі статусом тимчасового захисту. Це на 465 641 осіб менше, ніж у 2022 році, проте Німеччина і досі рахується основною країною призначення. Подібна тенденція спостерігається і в Польщі – з 1 388 079 осіб у 2022 році кількість переселенців скоротилася до 994 790 осіб у 2024 році (–393 289 осіб), попри географічну близькість і традиційно розвинуті зв'язки між країнами. Чехія утримує третє місце за кількістю переселенців, проте й тут фіксується спад — з 555 000 осіб у 2022 році до 397 750 осіб у 2024 році (–157 250). Подібна динаміка характерна і для інших

приймаючих країн, зокрема Іспанії, Італії, Румунії та Франції, де кількість українських біженців у 2024 році зменшилася приблизно на 20–30% у порівнянні з показниками 2022 року.

Існують певні фактори, які впливають на розподіл українських вимушених мігрантів між різними країнами. Серед них – географічне положення відносно України, політична стабільність, відчуття безпеки, культурна близькість та мова, наявність родичів або знайомих у країні перебування, кількість вільних вакансій та можливість працевлаштування, середня заробітна плата, організаційна та матеріальна допомога, яку отримуватимуть особи та інші фактори. Важливим фактором вибору країни є можливість мігрантом самостійно закрити хоча б мінімальні життєві потреби в країні проживання.

У січні 2025 року тимчасовий захист у ЄС отримали ще 25 530 українських біженців (рис. 2.5). Це зростання пов'язане з приростом мігрантів, зокрема в Німеччині 1 177 800 українців з статусом тимчасового захисту (+8800 осіб), у Чехії ця кількість становить 398 тисяч мігрантів з України (+6360 осіб) та Іспанії, 232 тис. мігрантів (+3050 осіб).

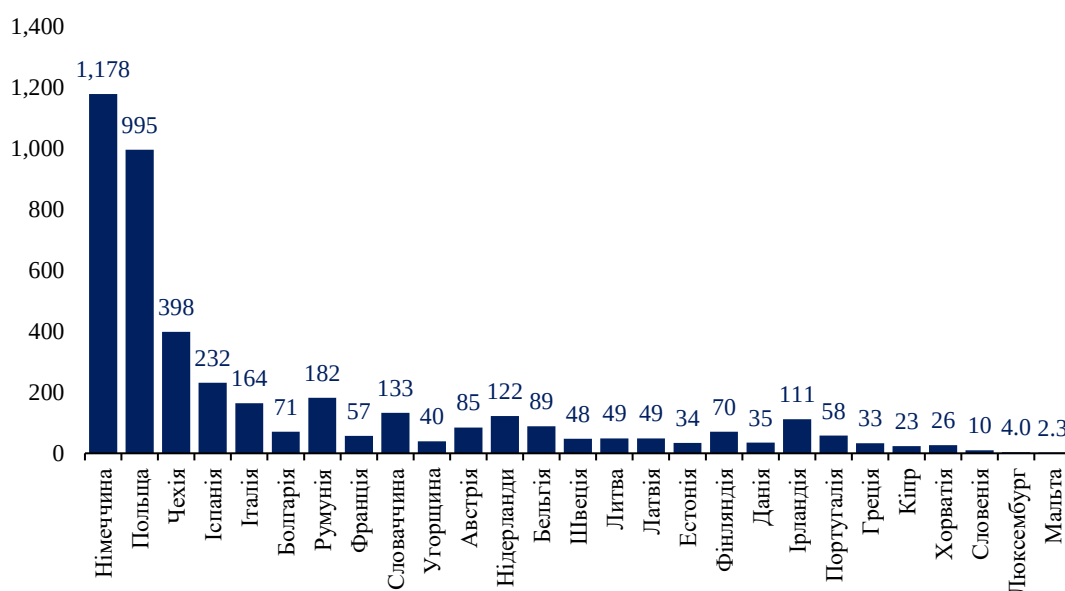

Рисунок 2.5 – Кількість біженців, що отримали статус тимчасового захисту в країнах ЄС у лютому 2025 р., тис. осіб

Джерело: сформовано на основі даних Євростату [43]

Станом на 2025 рік, громадяни України становлять 98% усіх отримувачів тимчасового захисту у ЄС. Дорослі жінки становлять 44,8%, діти приблизно 32%, а дорослі чоловіки 23,4%. Порівнюючи країни-члени ЄС, найвищий показник серед українських мігрантів з статусом тимчасового захисту на тисячу осіб, спостерігається в Чехії (35,7), Польщі (27,1) та Естонії (25,8), тоді як відповідний показник на рівні ЄС в середньому становив 9,5 на тисячу осіб.

Проте, варто зауважити, що з початку 2025 року можемо спостерігати зміну динаміки міграційних потоків і в негативну сторону. Кількість переселенців дещо зменшилася в Данії, Італії та Франції. Деякі українці повертаються на батьківщину, особливо виїжджають з країн, де умови життя та рівень соціальної підтримки змінюються в негативну сторону. Наприклад, у Польщі було запроваджено нові правила, які обмежують соціальні виплати для українських біженців, що могло вплинути на рішення деяких із них повернутися додому. Польща, яка традиційно є однією з основних країн прийому, зафіксувала зниження кількості переселенців до 994 790 осіб, порівняно з 1,3 мільйонами у 2022 році. Протягом 2025 року очікується і надалі продовження впливу українських мігрантів, за прогностичними оцінками це близько 200 000 осіб.

Отже, представлена динаміка міграційних потоків з України до країн-членів Європейського Союзу в період 2022-2025 років підтверджує важливі соціально-економічні і політичні процеси та зміни, що були спричинені агресією росії проти України. Можна відзначити значний вплив українців до країн ЄС, особливо, до Німеччини, Польщі та Чехії. Показники кількості перетинів кордону та міграційного сальдо свідчать про певне дестабілізування ситуації у 2022 році, однак згодом у 2023-2024 роках міграційні потоки дещо стабілізувались. Статистичні дані, свідчать про те, що більшість українців станом на початок 2025 року здобули статус тимчасового захисту, і в цілому кількість мігрантів з України зростає. Проте існує і відтік біженців, зокрема з Польщі, де було запроваджено нові правила щодо обмежень соціальних виплат. У цілому, хоча кількість переселенців зменшилася в окремих країнах, як, наприклад, у Польщі, загальна картина вказує на активність переміщення вимушених українських мігрантів, як і до країн ЄС так і

між ними, тому даний процес потребує певних змін у програмах інтеграції біженців з України.

2.2. Характеристика сучасного стану інтеграції українських мігрантів у європейський ринок праці

З початку повномасштабного вторгнення понад 4,3 мільйони українців отримали тимчасовий прихисток в країнах ЄС, тому такий потік вимушених мігрантів поставив перед Європою нові виклики щодо їх інтеграції у ринок праці.

Українці поступово зуміли інтегруватися в європейський ринок праці досить успішно, адже вже за перший рік війни близько 40% українських біженців у Європі були працевлаштованими. Це підтверджує й оприлюднене опитування Info Sapiens (рис. 2.6) на замовлення Центру Економічної Стратегії, проведене серед українських мігрантів в грудні 2022 – січні 2024 рр., де видно, що на початку минулого року 45% опитаних українців віком від 18 до 59 років є або працевлаштовані, або підприємці (відкрили власний бізнес) [46].

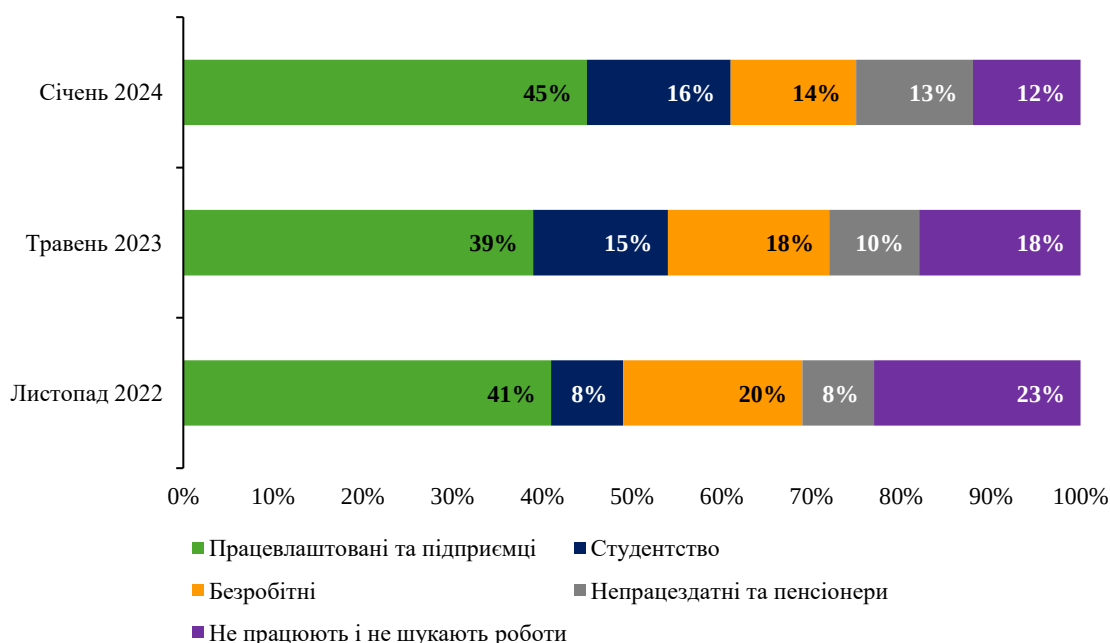

Рисунок 2.6 – Динаміка працевлаштування в ЄС за 2022-2024 рр.

Джерело: сформовано на основі даних опитування Info Sapiens на замовлення ЦЕС [46]

Станом на 2025 рік, більшість українців, які виїхали до країн ЄС, отримали статус тимчасового захисту, деякі країни Європи дозволили отримати його і тим громадянам України, котрі проживали в країнах Європи до 24 лютого 2022 року. Українські мігранти, які отримали статус тимчасового захисту, можуть працевлаштуватись за полегшеною процедурою (можна не чекати видачу дозволів на роботу, а одразу офіційно працювати за наданим статусом).

Також було скасовано обмеження, яке не дозволяє громадянам третіх країн, які мають тимчасовою посвідку на проживання у ЄС, змінювати роботодавця. Зараз, у разі втрати роботи, дозвіл на проживання діятиме ще три місяці. Окрім зазначеного, можна отримати безстроковий дозвіл проживання на території ЄС після 5 років перебування, а не 7 звичних, але тільки в одній країні. Цей пакет містить дві основних переваги: з боку мігрантів, він значно спрощує пошук роботи в країнах ЄС, та надає більше прав та можливостей, а з боку ЄС, забезпечує надійний спосіб залучення нових талантів до їх ринків праці [47].

Зрозуміло, що процес інтеграції відбувається за різною інтенсивністю в залежності від країни, її умов та політики. Відповідно до звіту Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) станом на кінець 2023 року, понад 60% українців знайшли роботу в країнах Європейського Союзу. Проте розподіл працевлаштованих мігрантів з України в країнах ЄС нерівномірний, що видно з рис. 2.7. Як бачимо, найвищий рівень працевлаштування українських біженців у Польщі – 65%, на другому місці – Швеція (56%). У Литві частка українських біженців, що знайшли роботу за період війни становить 53%, у Чехії – 51%, в Данії, Нідерландах та Естонії – по 46%. У Франції частка працевлаштованих становить 33%. Найменший рівень зайнятості працездатних біженців зафіксовано у Німеччині та Італії – всього по 19% [48].

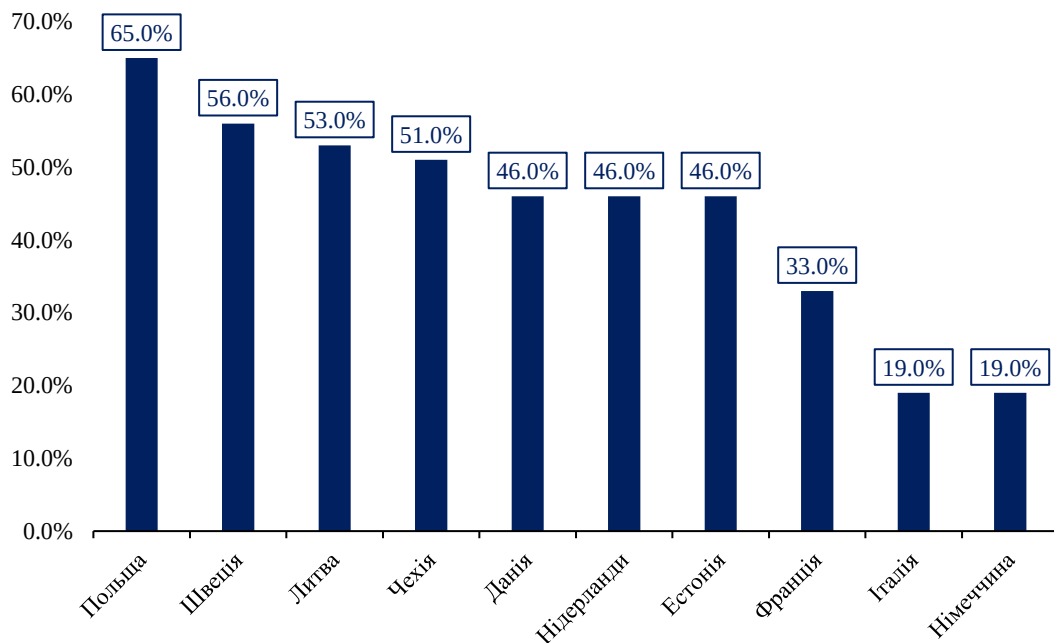

Рисунок 2.7 – Рівень зайнятості мігрантів з України відповідно до звіту ОЕСР, 2022-2023 рр., %

Джерело: сформовано автором на основі [48]

Варто зазначити, що частка працевлаштованих українців серед загальної кількості мігрантів з України у Німеччині є досить низькою, у порівнянні з іншими країнами Європи, куди найбільше мігрують українці (Польща, Чехія, Литва). Це пояснюється низкою факторів. До основних причин низької зайнятості українських біженців у Німеччині (19%) можна віднести відносно високу фінансову допомогу українцям, майже 500 євро на українця виділяється щомісяця, що в рази перевищує її в інших країнах Європи з високою рівнем працевлаштування мігрантів з України (рис. 2.8).

Ще одна вагома причина – це наявність занадто розвинутої бюрократії у Німеччині. До прикладу, Польща та Чехія ще на початку березня 2022 року, створили пришвидшену реєстрацію переселенців у форматі «одного вікна», що значно прискорила і спростила процес інтеграції українців, на відміну від Німеччини, де цей процес є значно складнішим і тривалішим, а система практично не оцифрована.

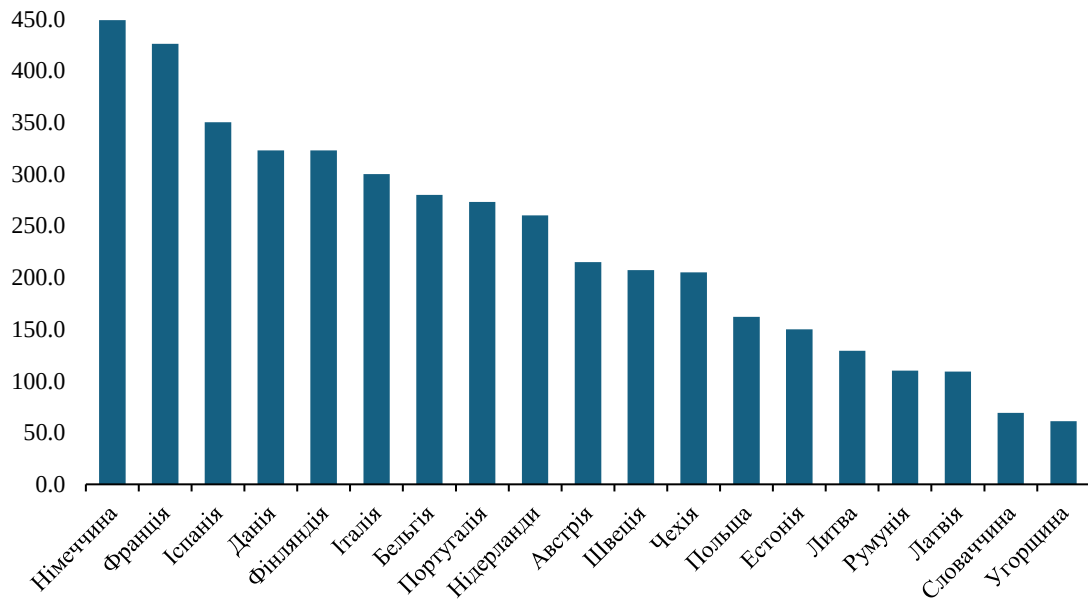

Рисунок 2.8 – Сума фінансової допомоги країн-членів ЄС для мігрантів з України, 2023 р., євро/особу

Джерело: сформовано на основі [49]

У цілому українських мігрантів за статусом їхньої зайнятості, можна класифікувати наступним чином: влаштувались на роботу в цій країні на повний робочий день; влаштувались в цій країні на неповний робочий день; шукають роботу в цій країні; працюють дистанційно на інші країні; інше. Спираючись на звіт ОЕСР, бачимо, що великий відсоток українців, 26% по всій Європі, майже одразу після, неочікуваної для них міграції у 2022 році, почали шукати роботу, що дало позитивний результат працевлаштування в наступних роках. Найбільше українців влаштувались на повний робочий день в Польщі та Чехії (30% і 27% відповідно), що є результатом полегшеного процесу працевлаштування для українців, достатньо вигідних умов праці та ефективної допомоги з боку цих країн (рис. 2.9).

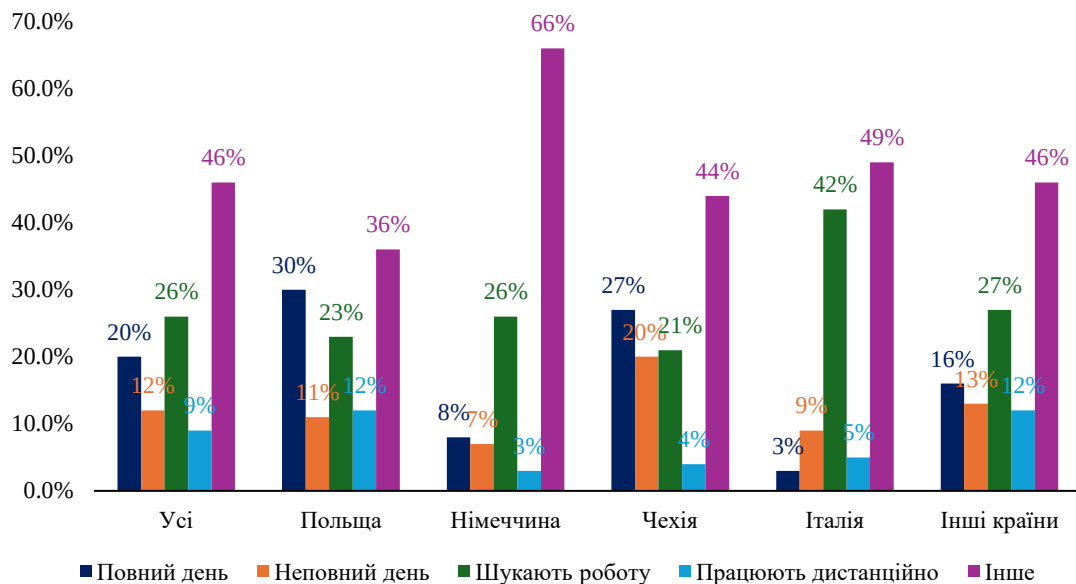

Рисунок 2.9 – Поточний статус зайнятості мігрантів з України, 2022 р., %

Джерело: сформовано на основі [48]

За наданим звітом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, у 2022 році, що вивчав середньостатистичного переселенця з України, на базі кількох фокус-груп українців у Європі, зробив наступний висновок: «Більшість опитуваних респондентів мають досить високий рівень освіти, а саме 77% мають закінчену технічну, професійну чи університетську. Це підтверджує факт того, що українці можуть потенційно зробити вагомий внесок у розвиток економіки країни-реципієнта, проте, зазвичай, незнання місцевих мов і потреби у догляді за дітьми можуть обмежувати такі можливості [50]. Дані свідчення доводить те, що високий рівень української освіти та трудові навички та таланти українців на європейському ринку є дуже затребувані.

Проте неможливо проігнорувати той факт, що більшість українців працюють на нижчих посадах, ніж їхня кваліфікація. Ця проблема інтеграції українських мігрантів в ринок праці ЄС була і залишається характерною як і до повномасштабної війни, так і після, майже для усіх приймаючих країн-членів. Зазвичай така невідповідність пояснюється структурою попиту на робочу силу, незнанням мови, недостатнім навичками, проблемами з визнанням української освіти та нестача досвіду роботи [51, с. 260].

Ринок праці більшості країн-членів ЄС не завжди може забезпечити повну реалізацію продуктивного потенціалу українських мігрантів, особливо в період загострення міграційної кризи (країни Європи не були готовими до такої кількості біженців). Внаслідок цього українці часто стають вразливою верстою населення. Втратити кваліфікацію можна й через наявність інституційних бар'єрів, наприклад складні процедури визнання професійних кваліфікацій українців в країні перебування, що пов'язане з низьким рівнем володіння мовою приймаючої країни. Ще однією причиною є, здебільшого, короткострокове перебування мігрантів на ринку праці, що призводить до відсутності інвестування у власний людський капітал, особливо, якщо тривалість їхнього перебування не забезпечує належної віддачі від таких вкладень. Це також порушує питання успішної інтеграції українських мігрантів у ринок праці країни, що приймає [2].

Отже, виходячи із вище викладених досліджень та графік, можна стверджувати, що міграція з України потенційно вигідна для регіонів, що приймають українських мігрантів. Проте дослідження відзначають втрату кваліфікації як важливий фактор, який мінімізує можливі вигоди для українських мігрантів. Слід зазначити також, що не в усіх країнах ЄС процес інтеграції українських мігрантів у ринок праці є успішним та швидким, адже в деяких країнах ЄС відсоток працевлаштованих осіб та відношення працевлаштованих до в цілому іммігрованих, – досі залишається низьким. Іншою суттєвою проблемою залишається (як і в довоєнні роки, так і зараз) робота на низькокваліфікованих позиціях, які часто не відповідають фактичній кваліфікації або фаху людини-мігранта. Тобто і надалі спостерігається наступна тенденція: висококваліфіковані мігранти-працівники з України і надалі заповнюють сектори обслуговуючого персоналу в Європі, будівництва, ремонтних та інших побутових робіт. Також в деяких країнах спостерігається тенденція збільшення безробіття (наприклад, Італія, Іспанія, Німеччина), яка спричинена складними бюрократичними процесами під час працевлаштування мігрантів, а також досить високими виплатами для біженців, що фактично демотивує їх шукати роботу та працевлаштовуватись у приймаючій країні.

2.3. Вплив міграції на економіки європейських країн в умовах міграційної кризи

Як вже зазначалось раніше, великий потік українських мігрантів з початку повномасштабного вторгнення, спричинив одну з наймасштабніших міграційних хвиль у сучасній історії Європи, що суттєво вплинуло на економіки країн-членів ЄС, створивши як і можливості, так і виклики для них.

Численні дослідження показували, що економічні ефекти від мобільності робочої сили в ЄС дуже різні, але в сумі вони позитивні. Прорахунки, що були здійснені в країнах ЄС, до 2022 року, зазвичай показували позитивні ефекти міграції та інтеграції українців у ринки праці країн, що приймають. Основною причиною таких результатів є те, що громадяни України до 2022 року мігрували до ЄС переважно з метою працевлаштування, що можна простежити за зростанням рівня їхньої зайнятості в приймаючих країнах. Ці досліджування показували й те, що мігранти з України не несли негативного впливу на заробітну плату місцевих працівників або працевлаштування інших груп працівників, оскільки розподіл українців за професіями передбачав взаємодоповнюваність, а не заміною мігрантами місцевого населення [52].

Тому й з початку нової міграційної хвилі, обумовленою вторгненням РФ у 2022 році, українські мігранти продовжували активно брати участь у зміцненні економіки країни, де зупинились. Вони сумлінно й чесно сплачують податки, як і місцеві жителі, витрачають гроші на життя, тим самим поповнюючи бюджет країни. Важливо, що біженці з України закривають і дефіцит робочої сили на більшості європейських ринках.

Звичайно неможливо оминати той факт, що українці отримують чималу фінансову допомогу від європейських країн (рис. 2.10). За 2022-2023 роки Польща витратила 26,5 млрд євро на допомогу українським біженцям. До прикладу, уряд Німеччини за цей самий період витратив 20,6 млрд євро. Для Чехії та Іспанії ця сума становить по 7 млрд євро, а Франція, до прикладу, витратила 3,9 млрд. Румунія виділила 3,2 млрд, Італія та Швейцарія — по 3,1 млрд євро, Бельгія,

відповідно 2,8 млрд євро, Нідерланди 2,7 млрд євро. Найменше ж витратили коштів для допомоги біженцям з України такі країни, як Люксембург, Кіпр та Словенія (по 0,2 млрд євро) та Мальта та Ісландія (по 0,1 млрд євро), що обумовлено невеликою кількістю біженців в цих країнах.

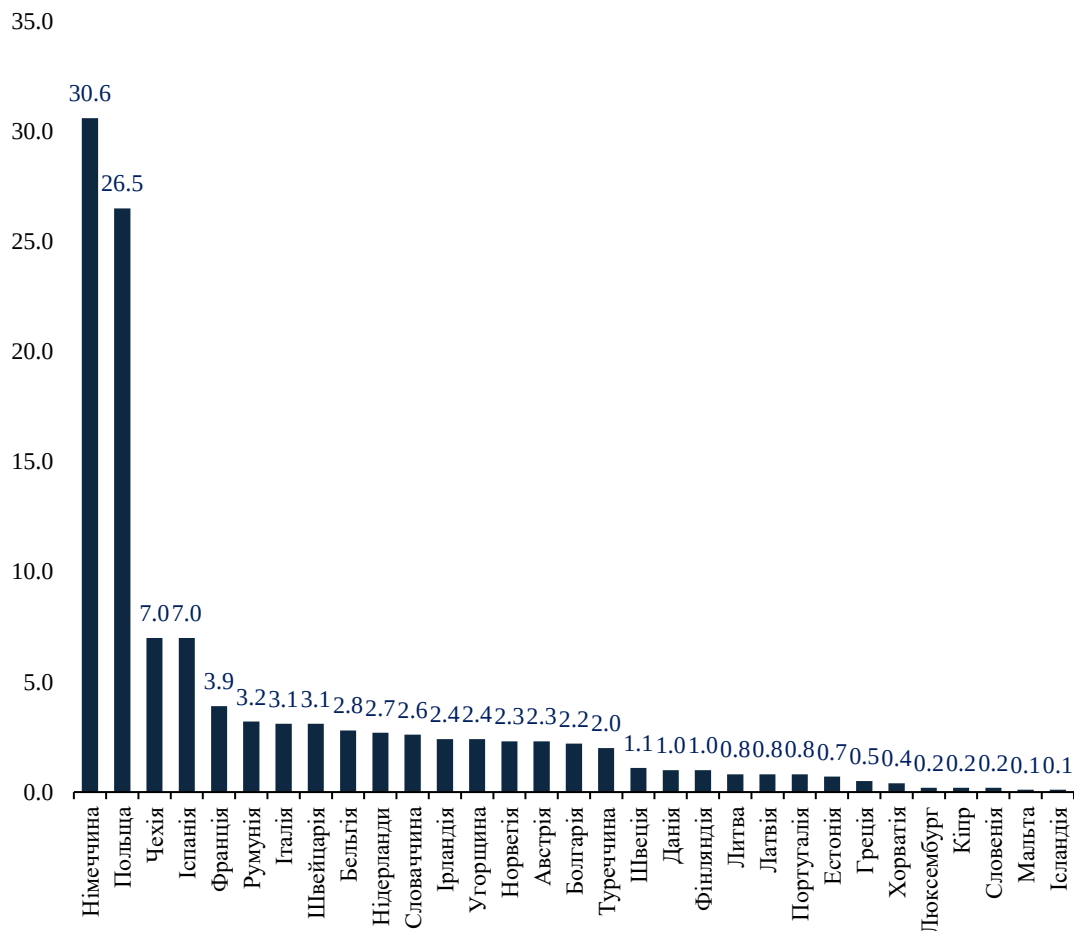

Рисунок 2.10 – Витрати країн-членів ЄС на допомогу біженцям з України за 2022-2023 рр., млрд євро

Джерело: сформовано на основі [53]

Проте, варто зауважити, що країни-реципієнти отримують ці гроші назад у вигляді податків, й в окремих випадках, в декілька разів більше витраченого. Зокрема, за словами віце-президента Польського фонду розвитку Бартоша Марчука, у 2022 році Польща витратила на допомогу українцям 750 млн доларів (де «статус біженця» отримало найбільше українців), а українські мігранти сплатили податків на суму 2,4 млрд доларів. За дослідженнями Чехії, то надходження до бюджету країни від українців у другому кварталі 2024 року, є

більшими ніж витрати на них майже удвічі (витрати на біженців з України склали 3,5 млрд крон, доходи – 5,9 млрд крон) [54].

Збільшення пропозиції робочої сили внаслідок припливу українських біженців після 2022 року дещо послабила напруженість на ринку праці Європейського Союзу. За оцінками Європейського Центрального Банку приплив українських біженців працездатного віку, призвів до поступового збільшення чисельності робочої сили як і в єврозоні, так і в Європейському Союзі, в середньому на 0,2%-0,8% у 2023 році. Це відбулось насамперед завдяки припливу потенційної робочої сили, у розмірі 0,3-1,3 мільйони українських мігрантів. Тобто, якщо мігранти з України і надалі будуть знаходити роботу без тривалого процесу інтеграції, то вони зможуть вирішити проблему ринку, що загострюється, й полягає у дефіциті кваліфікованих кадрів на ринку праці ЄС. Проте ЄЦБ розглядає цю цифру як верхню межу, оскільки є висока ймовірність повернення українців на батьківщину після закінчення війни. Тому, важко оцінити та кількісно виміряти ймовірний вплив від інтеграції мігрантів на ринок праці ЄС, через невизначеність майбутнього перебігу війни [55].

Слід підкреслити, що незважаючи на ознаки економічної кризи (головні труднощі відчувають енергоємні підприємства) [40], економіка ЄС показала кращі результати, ніж очікувалося. Як бачимо, ЄС зумів вдало адаптуватися до нової міграційної кризи, «вбираючи» все більшу кількість мігрантів, особливо українських. Ринок праці ЄС залишається досить стійким до кризових явищ в економіці, і продовжує демонструвати зростання зайнятості та рекордно низькі показники безробіття саме завдяки досить вдалій інтеграції мігрантів.

Саме завдяки успішній інтеграції українських біженців у ринок праці Європейського Союзу (більшість мігрантів знайшли офіційну роботу), вдалося знизити рівень безробіття в ЄС до історичного мінімуму за останніх 17 років, а саме 5,8% станом на березень 2025 року (рис. 2.11).

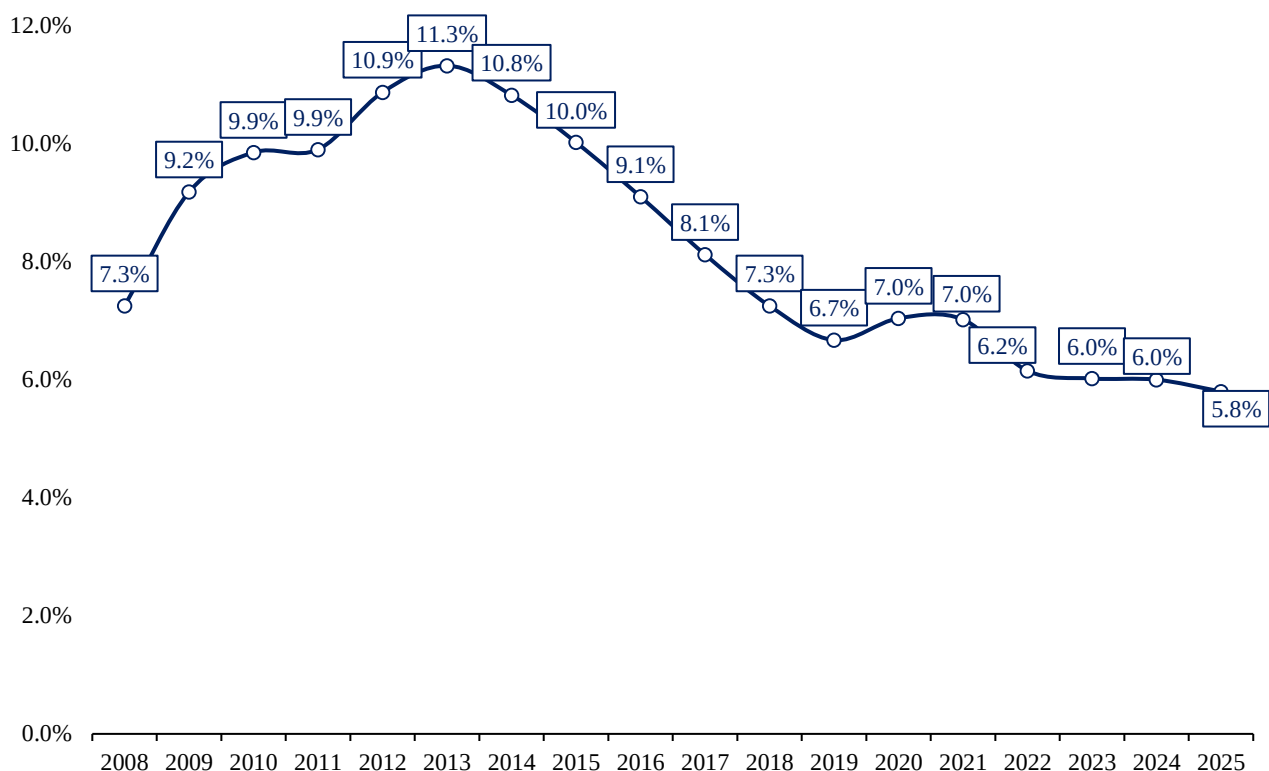

Рисунок 2.11 – Динаміка рівня безробіття у ЄС протягом 2008-2025 рр., %

Джерело: сформовано на основі даних [43]

Головним поясненням, чому зростає зайнятість є те, що потік біженців з України простимулював створення нових робочих місць у ЄС, зокрема у будівництві, сфері послуг, виробництві та сільському господарстві [5]. До того ж, українці здавна були більш затребуваною категорією трудових мігрантів, серед інших, а тому з початком повномасштабного вторгнення деякі країни, такі як Польща, Словаччина та Чехія, почали розглядати приплив людей з України як величезну можливість заповнити «прогалини» ринку новими кваліфікованими кадрами.

Українські біженці, які отримали тимчасовий захист у країнах ЄС, після початку російської агресії в 2022 році, суттєво вплинули на ринок праці Європи (табл. 2.2). Їхня активна участь у трудовій діяльності сприяла зменшенню рівня безробіття та заповненню вакансій у багатьох країнах-членах ЄС. Згідно з дослідженням Міжнародного валютного фонду, українські біженці були інтегровані в ринок праці ЄС швидше, ніж попередні хвилі інших мігрантів. Це

пов'язано з високим попитом на кваліфіковану робочу силу в Європі та можливістю для українців швидко інтегруватись в ринок праці завдяки наявності тимчасовому захисту (процедура стала простішою).

Таблиця 2.2 – Працевлаштування українських біженців у країнах ЄС 2022-2024 рр.

Країна	Кількість працевлаштованих українських біженців, осіб	Рівень безробіття, %	
		2022	2024
Польща	546 135	2,8	2,7
Німеччина	368 000	3,0	3,2
Нідерланди	54 280	3,5	3,5
Литва	44 200	7,2	7,2
Іспанія	27 600	13,0	11,0
Італія	18 400	9,0	7,6
Данія	15 900	4,9	4,9
Румунія	13 600	5,5	5,5
Франція	10 600	7,0	7,0

Джерело: складено за даними Eurostat [43]

За підтвердженими даними Національного банку Польщі економічна ефективність, яку приносять українські трудові мігранти є наступною: у період 2013-2018 рр. Заробітчани з України щорічно забезпечували приріст польського ВВП на 0,5%. Також до нової хвилі міграції, що зумовлена вторгненням РФ, українські працівники забезпечували зростання зайнятості у Польщі на 0,8% на рік [56].

Польські економісти підрахували, що навіть якщо в Європі залишиться лише половина з теперішньої кількості мігрантів, майбутні кілька років українці додавали б по 1,2% до річних темпів зростання ВВП Чехії, Польщі та Естонії, а ВВП Угорщини, Латвії, Словаччини, Литви та Румунії майже по 0,8%. Своїми даними щодо потенційних впливів інтеграції українців, ділиться і міграція, за підрахунками, завдяки українцям випуск товарів та послуг в Естонії, Польщі та

Чехії вже у 2026 році може зрости на 2,2–2,3%, а у Німеччині – на 0,6%, що сприятиме розвитку бізнесу, зростанню податків та бюджету у цих країнах [57].

Як вже стало зрозуміло, тенденція українських мігрантів позитивно впливати на ринки праці країн Європи, та економіки в цілому, зберіглась і після повномасштабного вторгнення. Наприклад, у Польщі, де проживає близько 991 630 українських біженців, дослідження Deloitte та UNHCR показали, що завдяки їхній трудовій участі ВВП країни зріс на 0,5–0,8% у 2022 році та на 0,7–1,1% у 2023 році. У грошовому вираженні це становить додаткові 10,1–13,7 млрд злотих у 2022 році та 14,7–19,9 млрд злотих у 2023 році. Варто нагадати, що ці надходження значно перевищили витрати держави на підтримку біженців з України [58].

Станом на 2025 рік, за офіційними даними Євростату [43], завдяки мігрантам з України, Польща та Чехія зуміли подолати основну проблему ринку праці – зростання рівня безробіття. Так, у Польщі це 2,6%, лише 464 000 осіб є безробітними, у Чехії (2,6% також) така кількість становить 139 000 осіб, що є найнижчим показником у всьому Європейському Союзі (рис. 2.12).

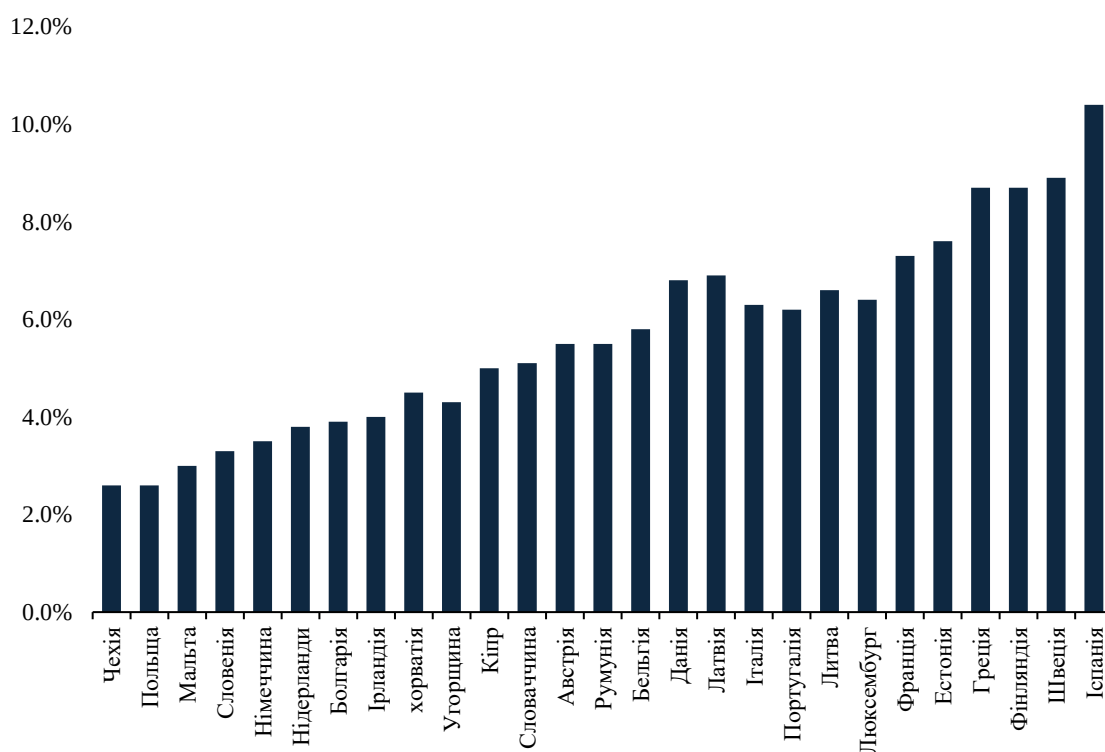

Рисунок 2.12 – Рівень безробіття у країнах-членах ЄС станом на 2025 рік, %

Джерело: побудовано на основі даних [43]

Фактично, зараз, мігранти з України розглядаються як рушійна сила економіки ЄС, вони збільшують споживчий попит, підвищують динаміку виробництва товарів і послуг, підтримують економічну активність та збільшують конкуренцію на місцевих ринках країн ЄС. Мільярди доларів з банківської системи України працювали на збільшення споживчих ринків Європи, адже лише у березні 2022 року було вилучено близько 10 млрд доларів за кордон [57]. З огляду на вищенаведені факти, можемо дійти до висновку, що українці пожвавили економіки країн ЄС й, відповідно, зменшили і пом'якшили вплив нової ери економічної кризи.

Особливо варто відзначити активність українських підприємців у релокації бізнесів до країн Європи. Так, рятуючись від війни, українці не лише займають запропоновані вакансії, а й також створюють додаткові робочі місця у країнах ЄС. Згідно з даними Польського економічного інституту (Tygodnik Gospodarczy), CEIDG, у Польщі українці відкрили кожен десятий новий бізнес у 2024 році, а також, майже 77% підприємств, зареєстрованих іноземцями, належать українцям [59]. Зазвичай, це були підприємства, котрі працюють у сферах будівництва (23%), інформації та комунікації (19%), та у сфері послуг (12%).

Наприклад, компанія «Львівські круасани» змогли відкрити 12 точок у Польщі з початку повномасштабного вторгнення, а у червні 2024 року відкрили першу точку в Чехії. Інша українська рестораторка відкрила три ресторани «Чорноморка» у Польщі, та 4 в Братиславі та Відні (по 2 у кожному місті), а український виробник морозива «Три Ведмеді» викупив польську компанію Nordis у 2023 році. Усім відомий ресторан Києва «Milk Bar» взагалі побив всі рекорди по чергах з першого дня свого відкриття у Варшаві. Гарними прикладами франшиз на європейському ринку залишаються «Львівська копальня кави», «Львівська майстерня шоколаду», «П'яна вишня», які також, починаючи з 2022-го року масштабувались та відкрили нові точки роздробу. Всі ці приклади, свідчать про українську підприємницьку ініціативу, здатність адаптуватися до нових умов та успішну економічну інтеграцію в ринок праці ЄС [60].

Хоч і присутність великої кількості українських біженців несе значний

вплив на економіку приймаючих країн, багато з них успішно інтегрувалися в ринок праці, особливо у сферах, де спостерігається нестача робочої сили, що доводить позитивний вплив української інтеграції у довгостроковому періоді. Однак майбутнє повернення більшої частини біженців в Україну, може призвести до повернення дефіциту робочої сили в деяких секторах економіки, що потребуватиме адаптації та перегляду міграційної політики.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що міграція з України, спричинена війною, помітно, і переважно позитивно, вплинула на економіки країн Європейського Союзу. Незважаючи на витрати, які несуть приймаючі країни за рахунок виплат українським мігрантам, дохід від українських мігрантів значно перевищує витрати на них. Це можна пояснити такими основними чинниками, що були описані вище: українські мігранти посприяли зростанню зайнятості, активізували споживчий попит, підтримали виробничу динаміку, посприяли пожеввленню конкуренції та частково компенсували дефіцит робочої сили, особливо в низькокваліфікованих секторах. Водночас їхня присутність не спричинила значного тиску на соціальні системи та не погіршила становища місцевих працівників. Попри це, довгостроковий ефект залишається залежним від подальших умов інтеграції, перебігу війни, ефективності державної політики кожної країни та масштабів повернення мігрантів до України, що вимагає гнучкого реагування та перегляду стратегій управління міграційними процесами в ЄС.

2.4. Шляхи вдосконалення процесу інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС в контексті міграційної кризи

Інтеграція українських мігрантів у ринок праці ЄС набула стратегічного значення як для країн, що приймають біженців, так і для самих українців. Більшість, з понад 4 мільйонів, які отримали тимчасовий захист у країнах ЄС після 2022 року, мають бажання працювати та інтегруватися у приймаючі суспільства. Проте на практиці цей процес вимагає певного вдосконалення, щоб подолати низку викликів — від мовного бар'єру до проблем з визнанням професійних кваліфікацій.

У цьому контексті варто розглянути індекс міграційної інтеграційної політики (MIPEX), який оцінює наскільки ефективно країни забезпечують доступ мігрантів до базових прав, ринку праці, освіти та інших сфер (від 0 до 100 балів). Згідно з останньою публікацією (MIPEX 2020), найвищий показник серед розглянутих країн демонструє Німеччина (81/100), що свідчить про її прогресивну інтеграційну політику. Натомість Чехія (50/100) та Польща (45/100) мають помірно обмежені інституційні рамки для підтримки мігрантів [22]. Проте дані щодо розміщення українських біженців вказують на іншу картину: Польща, попри нижчий MIPEX, прийняла більше українців, ніж Німеччина. Це підтверджує складну взаємодію між формальною інтеграційною політикою та реальними рішеннями переселенців, які обирають країну не лише за офіційними критеріями, а й керуючись такими факторами, як географічна та культурна близькість, історичні зв'язки, мовна зрозумілість і наявність розгалужених українських діаспор.

У науковій літературі виокремлюють два основні підходи до економічної інтеграції мігрантів. Перший підхід передбачає U-подібну модель професійної мобільності (кар'єри) мігрантів у країні призначення після пониження кваліфікації з початку трудової діяльності [61]. Суть полягає в наступному: на початковому етапі інтеграції мігрант зазвичай погоджується зайняти низькокваліфіковану роботу, далі, після проходження адаптаційного періоду до нового ринку праці, мігрант здобуває певні знання та необхідні компетентності, що дають змогу перейти на новий рівень інтеграції, та згодом досягають того рівня доходу і працевлаштування, що відповідає освіті та кваліфікації. Відповідно до другого підходу, економічна інтеграція мігрантів передбачає закріплення у сегментах ринку праці, що пропонують низькооплачувану роботу відповідно до низької кваліфікації, та досить обмежені можливості професійного росту. У разі масової міграції це призводить до розташування щойно прибулих мігрантів на нижчих щаблях ринку праці й їхньої концентрації в певних секторах економіки.

Отож одним із важливих факторів успішної інтеграції мігрантів є розвиток мовних компетентностей, адже знання мови впливає на різні аспекти життя,

включаючи працевлаштування, культурно-соціальну адаптацію, можливість навчання та подальшого професійного розвитку.

Зокрема, українським вчителям чи лікарям, щоб влаштуватись в Польщі на роботу за їхньою спеціалізацією, потрібно знати польську мову на рівні B1-B2, це ж стосується і інших фахових професій. Деякі країни, наприклад, Німеччина, намагаються переналаштувати ринок праці, створивши більше вакансій, де знання мови необов'язкове (адже за їх даними, 55% наших біженців не володіють німецькою), проте здебільшого це стосується простої фізичної роботи. Тому для вдалої інтеграції в ринок праці, українським мігрантам зазвичай необхідно володіти мовою, щоб зможти підтвердити український диплом та влаштуватись на роботу, відповідну до кваліфікації.

Єврокомісія працює з різними інституціями, зокрема з українською діаспорою та державними органами, для того щоб успішно інтегрувати мігрантів зі статусом тимчасового захисту у ринок праці ЄС. У жовтні 2022 р. Європейська комісія запустила новий онлайн-інструмент пошуку роботи для біженців в країнах ЄС, пілотну ініціативу EU Talent Pool, де з початку війни, було відкрито понад 3 млн вакансій [62]. Наразі на платформі можуть зареєструватися мігранти, котрі мають статус тимчасово захищених, і бажають працювати в ЄС, вказавши свою кваліфікацію та надавши своє резюме для розгляду європейськими роботодавцями. Такий проєкт допоміг країнам Європейського Союзу адаптуватися до майбутніх мігрантів, а для біженців підвищив ймовірність знайти офіційну роботу в бажаній країні. Наприклад, завдяки такій ініціативі, вчителі з України змогли швидше працевлаштуватись у школах-центрах для підтримки і навчання українських дітей-біженців.

Не менш значущим фактором успішної економічної інтеграції українських мігрантів є інвестування у власний людський капітал. Дослідження вказують, що схильність інвестувати ресурси у власний професійний розвиток залежить від часових обмежень перебування мігрантів за кордоном [63]. Зрозуміло, що постійні мігранти мають більшу мотивацію і частіше, ніж тимчасові, інвестують ресурси у власний людський капітал, і тому, мають більше шансів на просування у своїй

професійній діяльності (підвищення кваліфікації, адаптації до змін ринку, успішну інтеграцію в професійне середовища країни перебування). Також ефективність інтеграції мігрантів у ринок праці залежить також від наявності відповідних умов на європейському ринку, тому деякі країни, зокрема Німеччина, Чехія та Польща, що зацікавлені українськими працівниками на довгостроковий термін, часто разом з вакансіями пропонують забезпечення житлом та, в окремих випадках, харчуванням, тому необхідно, щоб і інші країни-члени ЄС запровадили подібне.

Не менш важливим детермінантами успішної економічної інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС є створення відповідної правової бази та вдосконалення політик і програм ЄС, гармонізація професійних та освітніх кваліфікацій громадян України з кваліфікаціями ЄС, створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності, дистанційної зайнятості (оскільки більшість мігрантів – жінки з неповнолітніми дітьми). Оскільки, українські фахівці потребують курсів для адаптації до місцевого ринку праці, то, наприклад, у Литві та Польщі діють програми професійної підготовки з підтримкою ЄС, зокрема у галузі ІТ, медицини та освіти. Також за рекомендаціями Європейської комісії, було спрощено механізми визнання академічних та професійних кваліфікацій мігрантів з України. Щоб якнайкраще застосувати навички і вміння прибулих українців, Єврокомісія надає постійну допомогу державним службам зайнятості країнам-членам ЄС [64], а також намагається через різноманітні фонди, підтримувати працевлаштування, мовні курси, навчання та професійно-технічну освіту.

У 2025 році країни ЄС продовжують адаптувати свої міграційні та соціальні політики у відповідь на зміни в кількості біженців. На сьогодні європейський Союз продовжив дію Директиви про тимчасовий захист для українців до 4 березня 2026 року, що дозволяє майже 4 мільйонам українців легально перебувати на території Європи. Умови для продовження статусу захисту кожна країна висуває на власний розсуд – деє захист продовжили автоматично, у деяких країнах це можна зробити онлайн, а у інших потрібно відвідати одну або кілька служб [65].

Тому, враховуючи кваліфікацію та середній вік українських мігрантів (більшість з них працездатні), значно краще ставлення до них порівняно з,

наприклад, сирійськими, цілком можливо припустити, що країн ЄС зацікавлені в інтеграції українських мігрантів, навіть після закінчення тимчасового захисту. Таким чином, вже зараз Європарламент розглядає Директиву, яка містить поправки та встановлює єдині правила для отримання дозволу на постійне місце проживання (ПМП) у країнах ЄС для громадян третіх країн, «з метою покращення їхньої інтеграції» [66]. При ухваленні Директиви, у всіх країнах ЄС зміняться умови для мігрантів, а саме:

- скорочення терміну для отримання ПМП до 3 років, замість 5 звичних;
- у цей термін буде зараховуватись перебування за студентською візою, під тимчасовим захистом та з інших законних підстав;
- право на вільне проживання та працевлаштування в будь-якій країні ЄС, а не лише в країні, яка видала дозвіл на ПМП;
- вимог щодо мінімального щомісячного доходу претендента не буде (підходить наявність накопичень, спонсорської допомоги третіх осіб тощо);
- право не бути на території ЄС максимум 24 місяці поспіль без втрати статусу;
- визнання дипломів, отриманих в будь-якій країні ЄС, за єдиними стандартами;
- можливість набутти статусу довгострокового резидента дітьми заявника;
- необхідний рівень володіння мовою – A2;
- статус ПМП буде видано мінімум на 5 років, продовжити можна автоматично без додаткових умов;

І ще низка нових умов, пов'язаних з правовим захистом та захистом від дискримінації, соціальним та пенсійним забезпеченням, рівними правами мігрантів тощо.

Зрозуміло, що сукупність даних заходів допоможе Європі залучити додаткові людські ресурси та робочу силу, а також покращить їх інтеграцію у ринок праці ЄС. Варто зауважити, що такі нововведення в Директиву стосуються всіх мігрантів, а не лише українців, але саме українські біженці можуть стати

найбільшою групою кандидатів на ПМП, оскільки більшість з них вже прожили у Європі 3 роки, необхідного для подання заяви на статус, адаптувались та розглядають варіант залишитись в Європі назавжди.

Деякі країни ЄС вже найближчим часом планують спростити отримання посвідки на проживання для іноземців, зокрема українців. Наприклад, Уряд Німеччини схвалив Закон про спрощене отримання громадянства, тепер отримати німецький паспорт можна через 5 років проживання в Німеччині, а не 8, як було раніше [67]. Не потрібно відмовлятися від інших громадянств при цьому, але важливо самостійно забезпечувати себе і не залежати від соціальних виплат. Чехія також готує законопроект, який дозволить українцям у спрощеному режимі подавати документи на отримання дозволу на проживання для возз'єднання з сім'єю, працевлаштування, навчання тощо [66].

Спираючись на дослідження процесу інтеграції українських мігрантів у ринок праці ЄС, можна виокремити кілька стратегічно важливих напрямів, для його вдосконалення:

1) забезпечення балансу між працевлаштуванням і сімейними обов'язками, щоб підвищити рівень участі жінок-переселенців в економічному житті приймаючих країн;

2) удосконалення та спрощення процедури визнання українських кваліфікацій та дипломів (більша частина мігрантів має високий рівень освіти й професійної підготовки, проте мусять працевлаштовуватись не за фахом й отримувати значно меншу заробітну платню). Дане спрощення та запровадження автоматизованих систем взаємного визнання дозволить більш раціонально використовувати людський капітал;

3) доступ до безкоштовних мовних курсів та освітніх програм для навчання мігрантів, що підвищить їх конкурентоспроможність на ринку праці та пришвидшить процес адаптації до нового соціального середовища;

4) гнучкість моделей інтеграції, що поєднують можливість швидкого працевлаштування з одночасним навчанням, перекваліфікуванням й вдосконаленням набутих професійних навичок. Такий підхід забезпечить в

майбутньому стійку довготривалу інтеграцію;

5) підтримка на всіх рівнях українських спільнот та громад, які будують мережу соціальних пунктів для мігрантів, що прибули. Спільна етнічна мережа сприяє успішній інтеграції, адаптації, полегшує доступ до необхідної інформації та працевлаштування, а також знижує рівень соціальної напруги

Отже, ефективна інтеграція українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах триваючої міграційної кризи потребує комплексного підходу, що включає як структурні реформи на рівні політик ЄС, так і підтримку особистісного професійного розвитку мігрантів. Це є пріоритетним напрямком як і для біженців, що бажають працювати, так і для приймаючих країн ЄС. Досвід останніх років війни показує, що незважаючи на, високий рівень бажання українців працевлаштуватись та соціально адаптуватись, існує низка бар'єрів, що пов'язані з незнанням мови, невизнанням дипломів і кваліфікації, обмеженим доступом до ринку праці та недостатньою підтримкою з боку країн-реципієнтів. Навіть індекс міграційної політики MIPEX підтверджує нерівномірність інтеграційних можливостей для мігрантів різних країн ЄС, що також ускладнює можливість успішно інтегруватись в ринки праці.

Тому, важливо запроваджувати заходи для удосконалення процесу інтеграції, насамперед спростити процедури отримання дозволу на довгострокове проживання та громадянство, визнання українських кваліфікацій, доступ до мовних курсів і соціальних послуг, активізація розширення українських діаспор, а також стимулювання інвестування у людський капітал.

Вагомим внеском в даний процес стане оновлення Директиви, що розширить права мігрантів та забезпечить стабільний правовий статус українців після закінчення тимчасового. Наявність відповідного правового поля, розвиток коетнічних мереж і позитивне ставлення приймаючого населення є також додатковими чинниками успішної адаптації. Удосконалення процесу інтеграції українських мігрантів вимагає багаторівневого підходу і змін на всіх щаблях. Саме завдяки послідовній реалізації запропонованих ініціатив, ЄС може не лише закрити власні демографічні та економічні потреби, а й трансформувати кризову ситуацію

в ефективну трудову інтеграцію з довгостроковими позитивними ефектами (соціальна стабільність та згуртованості на своїй території) як і для країн-членів ЄС, так і для мігрантів у цілому.

ВИСНОВКИ

За результатами матеріалу викладеному у бакалаврській роботі можливо зробити наступні висновки:

1. Сучасна парадигма інтеграції мігрантів у ЄС базується на поєднанні принципів мобільності, контролю та соціальної інклюзії. Європейські країни розробляють власні підходи до інтеграційної політики, проте загальні принципи визначаються на рівні ЄС, що забезпечує стандартизацію підходів до правового статусу, доступу до ринку праці, соціальних послуг та громадянства. Попри існування спільних механізмів, виклики, пов'язані з імміграцією, залишаються актуальними, зокрема у сфері розподілу відповідальності між державами-членами, забезпечення рівного доступу до можливостей та боротьби з дискримінацією. Інтеграційна політика ЄС продовжує еволюціонувати, пристосовуючись до соціально-економічних змін та політичних реалій.

2. Європейський Союз пропонує українцям численні можливості для працевлаштування, особливо у країнах, де діють спрощені умови на підставі тимчасового захисту. Найбільш популярними напрямками є Польща, Німеччина, Чехія та Нідерланди, де можна знайти роботу як для фахівців, так і для некваліфікованих працівників. Великобританія залишається поза межами ЄС, проте її популярність серед українців також не зменшується завдяки привабливим умовам для висококваліфікованих кадрів.

3. Сучасна європейська міграційна політика перебуває в стані динамічної трансформації, прагнучи знайти баланс між гуманітарною допомогою та соціально-економічною інтеграцією мігрантів. Комплексний підхід до інтеграції мігрантів через включення широкого кола сфер життєдіяльності суспільства дозволить подолати бар'єри та, застосовуючи спільні зусилля урядів, забезпечити готовність суспільства приймаючої країни до прийняття мігрантів, культурної та мовної диверсифікації, надання широкого кола гарантій прав мігрантам з одночасним збереженням основ європейської культури.

4. Динаміка міграційних потоків з України до країн Європейського Союзу в період 2022-2024 років відображає важливі соціально-економічні і політичні процеси, що зумовлені агресією росії проти України. Відзначається значний наплив українців до ЄС, при цьому основними країнами прийому стали Німеччина, Польща та Чехія. Показники кількості перетинів кордону та міграційного сальдо свідчать про певне стабілізування ситуації в 2023-2024 роках, однак міграційні потоки залишаються актуальними. Статистичні дані також показують, що основну частину серед українських переселенців становлять жінки та діти, що може призвести до подальших змін у структурі української міграції, зокрема у напрямку "возз'єднання сімей". У цілому, хоча кількість переселенців зменшилася в окремих країнах, як, наприклад, у Польщі, загальна картина вказує на тривалий характер міграційних процесів і потребу в адаптаційних програмах для біженців.

5. Міграція з України потенційно вигідна для регіонів, що приймають, проте дослідження відзначають втрату кваліфікації як важливий фактор, який мінімізує можливі вигоди. Дослідження свідчать про те, що не в усіх країнах ЄС процес інтеграції українських мігрантів у ринок праці є успішним. Масштаби працевлаштованих є невеликими, і найбільш гострою проблемою залишається робота на низькокваліфікованих позиціях. Попри відносно високий рівень освіти, мігранти з України переважно знаходять роботу на менш кваліфікованих робочих місцях. У той час, як висококваліфіковані мігранти з України заповнили дефіцит працівників у побутовому обслуговуванні та приватному секторі в Італії та Іспанії, у Німеччині нераціональне використання потенціалу кваліфікації мігрантів призвело до збільшення рівня безробіття.

6. Міграція з України, спричинена війною, справила помітний і переважно позитивний вплив на економіки країн Європейського Союзу. Українські мігранти, зокрема біженці, сприяли зростанню зайнятості, активізували споживчий попит, підтримали виробничу динаміку та частково компенсували дефіцит робочої сили, особливо в низькокваліфікованих секторах. Водночас їхня присутність не спричинила значного тиску на соціальні системи та не погіршила становища місцевих працівників. Попри це, довгостроковий ефект залишається залежним від

подальших умов інтеграції, ефективності державної політики та масштабів повернення мігрантів до України, що вимагає гнучкого реагування та перегляду стратегій управління міграційними процесами в ЄС.

7. Ефективна інтеграція українських мігрантів у ринок праці ЄС в умовах триваючої міграційної кризи потребує комплексного підходу, що включає як структурні реформи на рівні політик ЄС, так і підтримку особистісного професійного розвитку мігрантів. Ключовими напрямками удосконалення інтеграційного процесу виступають: спрощення процедур отримання дозволу на довгострокове проживання та громадянство, визнання українських кваліфікацій, доступ до мовних курсів і соціальних послуг, а також стимулювання інвестування у людський капітал. Наявність відповідного правового поля, розвиток ко-етнічних мереж і позитивне ставлення приймаючого населення є додатковими чинниками успішної адаптації. За умов послідовної реалізації запропонованих ініціатив ЄС може не лише забезпечити власні демографічні та економічні потреби, а й сприяти довгостроковій соціальній стабільності та згуртованості на своїй території

8. Особливої актуальності набувають заходи з удосконалення системи інтеграційної підтримки. До таких належать: розширення доступу до безкоштовного догляду за дітьми; спрощення процедур визнання іноземних дипломів; розвиток системи мовної та професійної підготовки; впровадження моделей інтеграції, що поєднують працевлаштування з освітнім компонентом; а також активізація ролі українських діаспор як елементів соціальної інфраструктури адаптації. Окреме значення має оновлення правових підходів до легалізації перебування — зокрема, ухвалення на рівні ЄС Директиви щодо постійного проживання, що створить умови для стабільного правового статусу українців після завершення періоду тимчасового захисту. Такий багаторівневий підхід дозволить трансформувати кризову мобільність у продуктивну трудову інтеграцію з довгостроковими позитивними ефектами як для українських мігрантів, так і для соціально-економічного розвитку приймаючих країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The 2012 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies. European Economy. Brussels: European Commission, 2011. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee201-4_en.pdf. (дата звернення: 10.01.2025)
2. Костенко В. Політика інтеграції мігрантів в ЄС як чинник демократичної стабільності. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. Випуск 2 (68), 2023. С. 80-87.
3. Lanzieri G. Fewer, Older and Multicultural? A Projection of the Populations of the European Union Member States by Foreign/National Background. Eurostat Statistical Working Paper. 2010. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-working-papers/-/KS-RA-11-019>. (дата звернення: 10.01.2025)
4. Солодько А., Фітісова А. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/migration/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-taanaliz-polityk> (дата звернення: 25.03.2025).
5. І. П. Ольшевська, С. І. Лихолет. Міграційні процеси сучасності і українська міграційна криза: до проблеми спільного та специфічного. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2023. №7.
6. Васильєва О.А., Литвинчук О.В. Міграційна криза в ЄС: причини та шляхи подолання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/457.pdf>, (дата звернення: 25.03.2025).
7. Найважчі міграційні кризи у світі за останні роки. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/11/infografika/svit/najvazhchi-mihraczijni-kryzy-sviti-ostanni-roky> (дата звернення: 25.03.2025).
8. ICMPD Migration Outlook 2021. URL: https://www.icmpd.org/file/download/50542/file/ICMPD_Migration_Outlook_2021_final.pdf. (дата звернення: 10.01.2025)
9. Філіппова В., Лопушинський І., Плющ Р. Наслідки сучасної міграційної політики Європейського Союзу. *Migration & Law*. 2022. Vol. 2 (issues 1–2). URL:

<https://nam.kyiv.ua/files/publications/filippova.pdf>. (дата звернення: 10.01.2025).

10. Міграційна політика Європейського союзу: виклики та уроки для України. К. : НІСД, 2014. 48 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2014-07/migr_pol-68f1d.pdf. (дата звернення: 25.03.2025).

11. Bourdouvalis C. The European Union and the Immigration Problem: Small Steps and Possible Solutions. Immigration into Western Societies: Problems and Policies / Ed. By E. Ucarer and D. Puchala. L., W.: Printer, 1997. P. 275.

12. Population and Migration in the European Union / Ed.by P.Rees. J.Stillwell, A.Convey, M.Kupiszewski. Chichester: John Wiley and Sons, 1996. P.313.

13. Geddes A. The Politics of Migration and Immigration in Europe. L.; Thousand Oaks; New Delhi: SAGE Publications, 2003. P.138.

14. Tampere European Council 15-16.10.1999. Conclusions of the Presidency – European Council Tampere 15-16.10.1999. Conclusions of the Presidency. URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm (Дата звернення: 10.01.2025)

15. Immigrant Integration Policy in the European Union. Council Conclusions. Press Release Council Meeting. Justice and Home Affairs. Brussels, 19 November 2004. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_04_321(Accessed: 10.01.2025)

16. Policy Plan on Legal Migration: Communication from the Commission / Commission of the European Communities. COM(2005) 669 final. SEC(2005)1680. Brussels, 21.12.2005. 29 p. EU law – EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0669:FIN:EN:PDF>. (дата звернення: 10.01.2025).

17. High-level Dialogue on International Migration and Development United Nations General Assembly (14-15 September 2006). URL: <https://www.un.org/migration/index.html>. (дата звернення: 10.01.2025)

18. Council Decision of 14 May 2008 establishing a European Migration Network (2008/381/EC) / The Council of the European Union. EU law – EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0381&from=EN>. (дата звернення: 10.01.2025)

19. Regulation (EU) No 514/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 laying down general provisions on the Asylum, Migration and Integration Fund and on the instrument for financial support for police cooperation, preventing and combating crime, and crisis management. The European Parliament and the Council of the European Union. EU law – EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0514&from=DE>. (дата звернення: 10.01.2025)

20. European Agenda for the Integration of Third-Country Nationals : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Council and Committee on Regions. COM(2011)455 final. SEC(2011)957 final. Brussels, 20.07.2011. 13 p. EU law – EUR-Lex. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0455&from=EN> (дата звернення: 10.01.2025)

21. High-level Dialogue on International Migration and Development: “Making Migration Work”: High-level meetings of the 68th Session of the General Assembly 3-4 October 2013. URL: <https://www.un.org/en/ga/68/meetings/migration/> (дата звернення: 10.01.2025).

22. Report of the United Nations High Commissioner for Refugees. URL: https://www.unhcr.org/gcr/GCR_English.pdf. (дата звернення: 10.01.2025).

23. The New York Declaration for Refugees and Migrants. URL: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/Pages/NewYorkDeclaration.aspx>. (дата звернення: 10.01.2025).

24. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migrations: Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2018. URL: <https://www.unhcr.org/ru/A/RES/73/195>. (дата звернення: 10.01.2025).

25. Садова У.Я. Соціально-економічна захищеність мігрантів: глобальні та регіональні аспекти // Монографія. ІРД НАНУ – Львів, 2016.

26. Collett E. The development of EU policy on immigration and asylum. Rethinking coordination and leadership. Policy Brief Issue. №. 8. 2015.

27. Pastore F. Towards a European Immigration Policy Presentation at the

Population Europe Event: The Stranger Among Us. Immigration Policies and Social Cohesion in Europe. Rome, 30 October. 2014.

28. Zuanna G.D., Hein C., Pastore F. (2015). Migration and political challenges in times of crisis in the EU. Policy Brief. No. 09. URL: <https://population-europe.eu/research/policy-briefs/pitfalls-european-migration-policy>. (дата звернення: 10.01.2025).

29. Henry G., Pastore F. The Governance of Migration, Mobility and Asylum in the EU: A Contentious Laboratory. Imagining Europe: Towards a More United and Effective EU. IAI Research Papers. 2014.

30. Дрбохлава Д., Ярошевич М. Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність. URL: <https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>. (дата звернення: 10.01.2025).

31. Пашкевич Є. Формування ринку праці в умовах міграції спричиненої російсько-українською війною. Scientific journal «MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS». С. 315-325. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/425/417> (дата звернення: 10.01.2025).

32. Уркевич В. Тимчасовий захист громадян України в Європі. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Tumchas_zahust.pdf. (дата звернення: 10.01.2025).

33. Stankovic S, Ecke J, Wirtz E. Forced migration // Oxford research encyclopedia of anthropology. – 2021. URL: <https://oxfordre.com/anthropology/view/10.1093/acrefore/9780190854584.001.0001/acrefore/9780190854584-e-468> (дата звернення: 10.01.2025).

34. Регулювання міграції: Прийом біженців з України. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_uk. (дата звернення: 10.01.2025)

35. Які країни ЄС кращі для працевлаштування українців? URL: <https://legalaids.ua/ua/yaki-krayiny-yes-krashhi-dlya-praczevlashtuvannya-ukrayinciv/>, (дата звернення: 10.01.2025).

36. Brandl U. Integration in the New Pact: A difficult compromise between a limited EU competence and a successful policy. 2021. EU Immigration and Asylum Law and Policy. URL: <https://eumigrationlawblog.eu/integration-in-the-new-pact-a-difficult-compromise-between-the-lack-of-competence-and-the-importance-of-integration-for-a-successful-migration-policy/>. (дата звернення: 10.01.2025)

37. Action plan on Integration and Inclusion 2021–2027: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2020) 758 final. Brussels, 24.11.2020. EU law– EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0758&qid=1632299185798>. (дата звернення: 10.04.2025)

38. Multidimensional integration measurement toolkit: offering a multidimensional approach to measure migrant integration outcomes. A practical guide for the application of the toolkit. International Organization for Migration. Geneva : IOM, 2023. URL: <https://publications.iom.int/books/multidimensional-integration-measurement-toolkit>. (дата звернення: 10.01.2025)

39. IPL Integration Index. A survey tool for governments, nonprofits, and researchers to measure the integration of immigrants around the world. Immigration Policy Lab. URL: <https://www.integrationindex.org>. (дата звернення: 10.01.2025)

40. Магдич А.С. Географія міграції населення України до країн Європи: аналіз політики інтеграції мігрантів у країнах призначення. Академічний огляд, № 1 (56). 2022. С. 92-98. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2022/1/11.pdf>. (дата звернення: 25.03.2025).

41. Офіційний сайт Державної прикордонної служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/uk>.

42. Офіційний сайт УВКБ ООН. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>.

43. Офіційний сайт Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/3-02052025-bp?utm>

44. Скільки українців виїхали у Європу та які країни їх прийняли: статистика. URL: <https://www.komersant.info/skilky-ukraintsiv-vyikhaly-u-yevropu->

ta-ia-ki-krainy-ikh-priyynialy-statystyka/ (дата звернення: 01.05.2025).

45. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну – дослідження Громадянської мережі ОПОРА. URL: <https://www.oporaua.org/viyna/kilkist-ukrayintsiv-ta-yikh-migratsiia-za-kordon-cherez-viinu-doslidzhennia-gromadianskoyi-merezhi-opora-24791>. (дата звернення: 01.05.2025).

46. Socpol-category. Sapiens. <https://www.sapiens.com.ua/ua/socpol-category?id=0>

47. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Центр Разумкова, Київ. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>, (дата звернення: 10.04.2025).

48. International Migration Outlook 2023. OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/b0f40584-en>.

49. OECD (2022). Rights and Support for Ukrainian Refugees in Receiving Countries, OECD Publishing, Paris. Retrieved from: <https://doi.org/10.1787/09beb886-en>.

50. Euro area unemployment at 6.5% EU at 6.0%, URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/16863929/3-01062023-BP-EN.pdf/f94b2ddc-320b-7c79-5996-7ded045e327e>.

51. Fleeing Ukraine: Displaced people's experiences in the EU, URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2023/ukraine-survey>.

52. Council Implementation Decision Establishing the Existence of a Mass Influx of Displaced Persons from Ukraine within the Meaning of Article 5 of Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001, and Having the Effect of Introducing Temporary Protection. EUR-Lex, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0091&qid=1646384923837>.

53. Ukraine Support Tracker, URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/ukraine-support-tracker-data-20758/>

54. Česko za pololetí vydělalo na ukrajinských uprchlících 44 miliardy. *Novinky.cz*. 2024, 12 серпня. [[https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-cesko-za-](https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-cesko-za)

pololeti-vydelalo-na-ukrajinskykh-uprchlících-44-miliardy-40487309](https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-cesko-za-pololeti-vydelalo-na-ukrajinskykh-uprchlících-44-miliardy-40487309)

55. The impact of the influx of Ukrainian refugees on the euro area labour force. European Central Bank, URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2022/html/ecb.ebbox202204_03~c9ddc08308.en.html

56. Офіційний сайт Національного банку Польщі. URL: <https://nbp.pl>

57. Офіційний сайт Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>.

58. Deloitte. (2024). Analysis of the impact of refugees from Ukraine on the economy of Poland. [Звіт] URL: https://www.malopolska.pl/_userfiles/uploads/Poland%20Analysis%20of%20the%20impact%20of%20refugees%20from%20Ukraine%20on%20the%20economy%20of%20Poland%20%E2%80%93%20March%202024.pdf

59. Tygodnik Gospodarczy PIE. [PDF]. [<https://skilky-skilky.info/wp-content/uploads/2024/08/Tygodnik-Gospodarczy-PIE.pdf>]

60. Ukrainian businesses in emerging Europe eye westward expansion. Reuters. 2025, 7 січня. <https://www.reuters.com/markets/europe/ukrainian-businesses-emerging-europe-eye-westward-expansion-2025-01-07/>

61. Górny A., Zwan R. Mobility and labor market trajectories of Ukrainian migrants to Poland in the context of the 2014 Russian invasion of Ukraine. European Societies. 2024. URL: <https://doi.org/10.1080/14616696.2023.2298425>.

62. EU Talent Pool Pilot, URL: https://eures.ec.europa.eu/eu-talent-pool-pilot_en.

63. Adda J., Dustmann C., Görlach J.-S. The Dynamics of Return Migration, Human Capital Accumulation, and Wage Assimilation. IZA. Institute of Labor Economics. Discussion Paper Series. 2021. No. 14333. URL: <https://docs.iza.org/dp14333.pdf>.

64. EU labour market: Commission presents measures to support integration of refugees from Ukraine. *Європейська Комісія* (Прес-реліз). 2022, 11 березня. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2296

65. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн східного партнерства. Центр Разумкова, Київ. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2023/10/25/2023-Pyshchulina-MIGRACIA.pdf>, (дата звернення: 10.04.2025).

66. Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL concerning the status of third-country nationals who are long-term residents (recast) OM/2022/650 final, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0>.

67. Germany wants to ease nationality requirements in bid to encourage immigration. Le Monde, URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/08/24/germany-to-ease-nationality-requirements-in-bid-to-encourage-immigration_6106749_4.html

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількість переселенців з України в державах ЄС, осіб

Країна	2022	2023	2024	Різниця 2022/2024
Німеччина	1 643 441	1 205 190	1 177 800	–465 641
Польща	1 388 079	1 017 924	994 790	–393 289
Чехія	555 000	407 000	397 750	–157 250
Іспанія	256 716	188 258	183 980	–72 736
Болгарія	227 351	166 724	162 935	–64 416
Італія	256 260	187 933	183 685	–72 575
Румунія	189 841	139 221	136 075	–53 766
Нідерланди	131 638	96 610	94 415	–37 223
Словаччина	144 385	105 897	103 490	–40 895
Ірландія	120 694	88 666	86 575	–34 119
Австрія	138 216	101 779	99 590	–38 626
Литва	107 994	79 335	77 545	–30 449
Бельгія	99 029	72 497	71 070	–27 959
Франція	98 285	71 931	70 570	–27 715
Фінляндія	77 529	56 343	55 600	–21 929
Португалія	79 428	57 427	56 995	–22 433
Латвія	53 122	38 136	38 145	–14 977
Швеція	78 217	56 210	56 165	–22 052
Естонія	67 501	48 523	48 590	–18 911
Данія	57 147	41 186	41 155	–15 992
Угорщина	72 661	52 396	52 335	–20 326
Греція	33 010	23 800	23 780	–9 230
Хорватія	31 070	22 396	22 390	–8 680
Кіпр	25 247	18 207	18 185	–7 062
Люксембург	8 185	5 908	5 890	–2 295
Мальта	2 979	2 142	2 145	–834
Загалом	6 000 000	4 400 000	4 300 000	–1 700 000

Джерело: сформовано за даними за даними УВКБ ООН та Євростат [42,43]